बुलुमि

पद्मरत्न तुलाधर

साहित्यया मूलुखा

नेपाल भाषाया निवन्ध पुचः

बुलुमि

पद्मरत्न तुलाधर

साहित्यया मूलुखा

सफूया नां:- बुलुमि (नेपाल भाषाया निबन्ध पुत्र:)

सफू च्वमि:- पद्मरत्न तुलाधर (जन्म १०६२ सिपुह्नी
ह्नायूकं त्वा:, यें ।)

सफू च्वगु ई:- १०७६-१०८१ या दुने (नेपाल सम्वत)

सफूया ह्नामा:- च्वमि थ:हे

ह्नापागु प्रकाशन:- लूज: प्रकाशन (१०८३ चकंपुह्नी), यें ।

निक्व:गु प्रकाशन:- साहित्यया मूलुखा, बखुंबाहा:, यल ।
ने सं. ११००, ५०० गू प्रति

मुद्रक:- रत्न प्रिन्टिङ्ग प्रेंस, इखाछें, यल फोन नं. २१८७५ ।

सफूया मू:- न्यातका (५/-)

पिकाकः पाखें

पासा पद्मरत्न तुलाधरया 'बुलुलि' नेपाल भाषा साहित्य च्वयलय् छगू ग्यसु लागु निवन्ध सफू खः। ह्लापांगु प्रकाशन फुना-थ्व सफू स्वयें मखना, ब्वने मखना च्वंपि विद्यार्थी पासापि व नेपाल भाषा भाषिपिनिगु अनुरोधकथं थ्व निक्वगु प्रकाशन मूलुखा पाखें पिथने दया जिपि लय्‌ता। थथे निक्वगु प्रकाशन या रूपय् पिथनेत अनुमति बिया दयूगुलि पासा पद्मरत्न तुलाधरजु यात भिंतुना-नापं याकनं न्हूगु सफू पिथनेत लःह्लाना दी धैगु भलसा दु।

थ्व सफू पिथनेत धेबाया भाला क्वबुयादीह्म मूलुखाया छ्याञ्जे भाजु रोहिणीवहादुर कायस्थ व थासा बांलाकेगु ज्याय् ग्वहालि याना दयूपि रत्न प्रिन्टिङ्ग प्रेसया सकल पासापिन्त सुवा! जय मां भाय्।

ने. सं. ११०० श्रावण १
बखुंबाहाः, यल।

छत्रवहादुर कायस्थ
अध्यक्ष
साहित्यया मूलुखा

'बुलुमि' या धलः

ह्लं ज्वलं

निवन्धया दसु ज्वना पत्र पत्रिकाय् दंक्वायाच्वंह्म पासा पद्मरत्नजुया थ्व 'बुलुमि' खः। थुकी न्हूयात येकीह्म पासां स्यल्लाक व दुगेंक क्विपु निवन्ध ब्वे हःगु दु। इले ब्यले जूगु घटनां ह्ाना थ्वयाच्वंगु सम्बेदनतयन गुनुहुं न्याना च्वंगु बुलुमि बुलुहुं थना हःगु दु, थुकथं सफूया नां लो वः। नामे दुथुना तःगु भावुकताया स्वापुर्ति कवि जुइत गाक्क ह्लं ज्वलं पासायाके दु धका नामं हे आस याय् बह जुउ। अले सफूया नामं थुखे नं भाय् यागु जुइ फु–ब्वमिपिनि दुनुगले क्वसिना च्वंगु भावना व चेतना, बिचाः व कल्पनायात बुलुमिया जति थें म्वाका थना हइ, पिब्वइ।

थ्व थथे हे जुइमा धैगु इकिधिकि हे मसंगु [Rigid] नियमत थौंया साहित्य–जगतं पितिना छ्वे धुंकल। बरु अथे भापा-

च्वंपि, नियमया लाखि चिकाच्वंपि लिउने लाग अले ह्यानाच्वंग क्षीग मिखाय् दु, इमित लिफ्याना वनाच्वंग यक्वं खने दु । थुलि धासा खः – वेकःपिन्त ह्लाय् तपुकेग लँपु छपु धासा दनि । वेकःपिसं धया दिइ – थ्व शास्त्रीय (Classical) बस्तु खः । छाय् धासा थौंया च्वो–पलाखे थः लिउने लाग चाय्‌वं हे वेकःपिन्त अऌ मेग छपला लिज्याना परम्पराय् आजु का मवसें हे मगाय् धुंकल । मखुसा थथे धाय्– वेकःपिन्त थन्याग वाक्यतसें मखुसा छुंकि लिधंसा बिउ वइ ? महेकुसें धाय् धासा वेकःपिसं थःद्वंगु व स्यंगु चाय्‌वं शास्त्रीय जुया वनि । बी निभाःया जति स्वया लूजः येकाच्वंह्म पासां न्हूग लँपु ज्यात धका अजुगति चाय्‌माग हे मदु, छाय् धासा न्हूया अर्थ उग इले जक 'न्हू' मजुसे न्हून्हूग पिदंकीग अर्थ पासाया "जितः न्हूग यो" धस्वाना च्वंग दु । अले थ्व फेरकथं न्हूक छिउग पलाः मखसे दकले ह्लापांग पलाः जुया बिउगुलिं हे 'न्हू' जुउगुली अप्पो महत्व दु ।

निबन्ध गथे व छु धँग खें तःपु व तःगू धापू दय्‌फु । तर वंत विषयवाहक (subjective) व विषय बाहन (objective) कथं निब्व थले फु । यग पहग निबन्ध थजु, उकी क्वसीगु बिचाः व तर्क दय् हे मा, अले स्वापू बल्लाय् मा । धाय्‌ग खँ तःधने म्वा । बरू धाय्‌गु पह स्यल्लाय् मा, स्याच्चुइ मा, क्वातुइ मा । उकी छ्वासु पह खने दत धाय्‌वं निबन्ध फ्यास्यां च्वनी । ब्वमिपिन्त थःग बिचाःया लिक्क साले फइ मखु; मेगु भासं च्वमि कुतुं वन धासां नं जिल । विषय बाहक निबन्धे बिचाः व तर्क बह कया उग विषये च्वमि थःग धुकू क्यनी, ब्वे हइ, गथित क्यना बिइ, अले गथः फयनेग लँपु नं क्यना बिइ । थ्व फुक्कया बह तर्क जुइ, उकिया लिधंसाय् बिचाः न्ह्यब्वाइ । धात्थें ला ब्वइ जक मखु, ब्वे हे मा, थ्व उग पहया निबन्धया क्वात्तुग थासा खः थुकथं छगू हे,

छता हे विषयया जक सवा काकां ह्वालुया वे फु, थुकथं ब्वमिपिं उगु पहगु निबन्धे द्याय् नं माले यो ।

तर: विषय वाहृन निवन्ध थासाय् ध्वाना तःगु मखु, दकले ह्लापां थथे नि धाय् । उकिं थुगु पहगु निबन्धे व हे विषये जक हित्तु हिला च्वने मागु मदु । व हे छगू विषये थम्ह् सिक्क थुक्क कुत्तुकुला धया च्वने म्वा । बरू थःगु अनुभव क्रिया थकूगु भावना व कल्पनाय् लुया वःगु खँत झोलाका ब्वमिपिन्त न्ह्याइपुक कने फु, न्यके फु । खला थुकी नं बिचाः व तर्क दया हे च्वनी । अयसां स्वक्क ब्रिज नय् थें किरिकिरि मिनि मखु । बरू ल्वसा घासा माक्क चाक्क तया बिइ । थुगुली कविया भावना व कल्पना दय्फु, बाखं च्वमिया ह्नेपह् दय्फु, प्याखं च्वमिया संघर्ष लुइ फु, अऊ ला प्याखंया धकि नं दय्फु । थुकथं थ्वया लँपु भराय् ब्या । उकिं थुकी कय्कुना पलाः छी मागु मदु । अले निबन्धया च्वमि विषययात त्वह् जक भापीवं गा । छगू विषयया त्वह् ज्वना थः धाय् माक्व सकनां थर्थलि ब्वथलिं ब्वे हय् फु–उगुं–थुगुं, अले न्ह्यागुं । बरु खः, व स्वाके हय्गु सुका कलां निला तःगु जुइमा । अले थ्व नं खः, स्वाय्गु सुका तःगु रंग बा तःताजि जुइ फु, गथे लाना तःगु सुकां मचां भुतिमालिया ब्वे की, लत्ताइँ तक भुतिमालिया स्वापू ह थुकिया ब्वया च्वनेगु बह् खः । धात्थें ला (उकिया) मचासू मदइगु हे क्वात्तुगु निबन्धया ग्यसु खः । गुकथं खँ छुत, गुकथं पूर्वंकल, थुकी हे च्वमिया कला सुला च्वनी, नाप्पं चेतना गुकथ दुनें दुनें स्वाना बःगु दु, थुकी हे च्वमिया धुकूपिकू खने दयाच्वनी ।

बस, थुगु हे भराय् ब्यागु लँपुइ पासा पद्मरत्नजु दं ऊागु दु । उकि वेकःया कृतः 'चा–मचा' छखें नि तय् । बरु थथे नि मग्यासे धाय्– थ्व सफूया गुगुं नं निबन्धं ब्वमिपिन्त आसं थ्याइ मखु ।

छाय् धासा थुकी ल्वसा घासा गाक्कं दु । दर्शन व बिचाःया पाँय्‌बजि वाकुधी स्याक्क न्ह्यो माली हे मखु । बरू ल्वसा घासां त्यानु मचायक अन्यागु बजि (पाँय्) नं क्वत छ्वया बिइ ।

वेकःया दकले ह्लाप्पांगु निबन्ध 'स्वर्गया अभियाने' इच्छा कु धैगु खें क्वसीगु बिचाल वाला छुना दिइगु दु । आशा व विश्वास मनूयाके गुकथं दना वइ धैगु खें मनोविश्लेषणात्मक ढग दु । वेकल मनू सु बा छुया लिसले

"जि नं छह्म मनू– इच्छाया छगः मकारि"

छक्वलं धया दिइगुली मनूया स्वभाव दु, अले धाय्‌गुली कविया पह दु । वेकःया स्वर्ग पाखे पलाः न्ह्याकेगु इच्छां आशा व विश्वासयात थना हःगुली मनोवैज्ञानिक लिधसा दु । च्या स्वीबा याय् थें तर्क थातु थाना लुइका हःगु 'रकेट' नं मिला मय्‌जुयाथाय् तक हे जक थ्यंका बिइफु, स्वर्ग मखु । ऊकि वेकःया आशा व विश्वासं ह्ला–तुति तोतलं नं वेकःयात कस्सिक इच्छां ज्वना तल । अले वेकलं

"जिगु इच्छायात आशा व विश्वासं तोती थें च्वन । तर अय्‌नं इच्छां जितः मतोतू, जि नं इच्छायात मतोतानि ।"

ल्वखना सजं ब्वे हःगु तर्क ब्वमिचिन्त साला कल्पनायाथाय् थ्यंका बिइ । वेकःया भास कल्पना मगा–मचालं थना हैगु मनं ज्याइगु लद्‌धु जक खः धाय् न्ह्यो समाजया फाकु सवा मनोवैज्ञानिक पहलं ब्वे हःगु ह्सि दु । अले 'इच्छां मनूया ग्वाली नं पपु छुका बिइ, धैगु धापू वेकलं कल्पनाया पपू न्येंकया स्वर्ग पाखे ब्वया वनेगु कुतलं क्यना दिल । काल्पनिक रकेतं वेकः स्वर्ग थ्यंकः ऊाल । थुथाय् लाक कविं थें थःगु भावनां पृथिबीमांयाके लय्‌ता खंका च्वंगुलिं पासा पद्मरत्नजुयाके नं कवि जुइत गाक्क भावना व भावुकता दु धैगु क्यं । वेकलं खंगु स्वर्गया बखान स्वर्ग क्यना जय्‌मां क्वाइपिं व ऊाता दाइ पिनिगु म्हुतुं कज्वइ

ति हे न्ह्याइपु । अन वय् त्वनेया धन्दां चिकाच्वने म्वा । थुकथं स्वर्गयात च्वछाछां पशु जीवन लिसे अनया जीवन लना बस्वाय् हःगु यइपुसे च्वंगु प्याखंध्याचू (नाटकीय व्यंग) धाय्मा । अनयाह्म द्योयागु तानाशाही पलाः थः मनू भुया बियागु हुनि मयया वःगु खें स्वाका स्वर्ग नरक थें तागु क्यना दिइगु हिसि दु । अले द्योयात सिले छुना थः ज्यो बा च्यो जुइपिन्त स्वर्ग साप तःधने फु, तर थःगु स्वतन्त्र अस्तित्वया बिचाः तइपिं मनूते निति नरक खः धका ध्याचू बिया दिइगुली मानव मनया कुं कुलामे सुनाच्वंगु सत्यता दु । म्वाम्वाकं हे स्वर्ग स्वया ल्यहाँ वःह्म पासां निबन्ध पूवंकेगु त्वहलं सी धुंका नं स्वर्ग बने मयेका क्यंगु, स्वर्गया निति पृथिवी नरक याइपिन्त ग्यसु लागु ध्याचू खः–स्यले दिइगु, नुगले कःति थें किइ फुगु । थुकथं हिसि लाक्क निबन्ध फू चाय्का दिइगु दु । कल्पनाया किचले सुला यथार्थ खँ ब्वे ह्या दिइगु वेकःया खुबि खः । कलाया बांलागु धकि खः । थुकी पासा पद्मरत्नजुयात सफलतां कय्पुया तःगु दु ।

निपुगु 'चुरोटया कुँ' निबन्धे कुँइ नं जीवन दर्शन खंका काय् फुगु वेकःया मिखा खने दइ । पासाया म्हुतुं प्यहाँ वःगु कुँ मयो मयो तना वंगुलि नुगले तिक्क मिका ब्यूगु न्ह्याइपुसे च्वं । अले

"थय्क स्वे बले चुरोटया कुँ थःगु अस्तित्व मतंकेत सुं साप ल्वाना च्वं थें च्वं ।"

थुकथं जींवन संघर्षयात कुला जीवनया अर्थ ब्वे हःगु बांला जू । प्रकृतिया नियम ब्वे हहं वेद व उपनिषदं क्यनीगु स्वर्ग व नरक, धर्मात्मा व पापीया खं न्ह्यथना 'फै छ्वा वःपिन्त' (स्याय् फइ थें च्वंपिन्त) स्याइपिन्त धर्मात्मा धाय् गुला धका तय्हगु तर्क बुद्ध ति हे पुलां जुयां नं उकी न्हूधा दु । ख नं ला

"थः भिसा जगत भि धाइपिनिगु संसारय् अले गोह्म हे धर्मात्मा दइ ? अय्सा सिक्क नरक वनीपिं ?"

थ्व तर्के स्यल्लागु ब्यंग दु। ख नं सुं हे स्वर्ग वना लिहाँ वःपि मदुनि, नरक हे नं सुनां न खंगु मखु। उकि थुथाय् नं कुँया बह कया बुद्धया शून्यवादया लिक्क च्वमि दऴागु दु। वेक यात कुं

"मनू सित कि स्वर्ग व नरक मखु शून्ये विलीन जुया वनी !" छ्वाथुइका ब्यूगुली अजुगति सुला च्वंगु दु, नाप्पं सत्य पाचिना तःगु दु।

खः, मनूतय् युग युग तक म्वाय् यो। तर म्वाना च्वनेगु इच्छा धानां तुं सिना वनेमा। थुकथं मनूया छ्यों काल बा मृत्युया न्ह्योने क्वमछुकुसे मगा। तर वेक.या आशावादी तर्कं क्वात्तुक धया च्वन— मनूतय् ता म्वाय्गु इच्छां छनु काल व मृत्युयात नं त्याका काय् फइ तिनि। अले सी न्ह्यो मसीत फक्व संघर्ष याय्गु सल्लाह कुँया पाखें काय् फुगु च्वामुगु चेतनाया दसु खः, भावनाया तेलागु मिखा खः।

ईयात दिना बिइगु मल्लाह बिया लिकथं पचाः छीपि कवि लेखकतय्त लिकथं नका तःगु ल्वाप्पा न्ह्याइपुसे च्वं। थुगु निवन्ध नं बांला जू। बरू छ्ना खँ, थुकी छगू 'पारा' दकले लीगायागु धासा लेखकं मासां म्वासां तने हःगु थें खके फु। तर अन्यापि आलोचक-तयूत नं

"मनूतसें पित्यासां फुधंसां त्वनीगु चुरोटया कुंइ न्ह्याम्हेसिनं न्ह्यागु खंसां जि उकी मानवताया न्ह्याय्कं खना च्वना, ... अले थ्व नं लुमना वो, छन्हु सी मासां म्वायूत संघर्ष याय्गु जिगु धर्म खः।" थें न्यागु पूर्वका तःगु फ्वलं लोभ चाय्का बिइ फु।

स्वपुगु 'कुमाया घःचा' निवन्धे सी मागु जीवन ज्वना वःह्म मनू व स्यनीगु, म्वाथ जुइगु सृष्टियात ध्याचू दु। थुकी बाखंया हनापह दुने सुला च्वंमि थः धाय्माक्व खँ ब्वेहःगु दु।

"चां पिहां व:गु अन्न नया नं चा छुं मखु धाइपिनि मिखाय् न्ह्योने चा छुं खत। अले कुमा च:ति हुहुं मफु मफु ह्लिल।"
थुकथं बाखं छुना

"ग्राक:चा कुमा ज्याया ज्याला दया नं उगु थासय् लुमदं मिखां त्वल स्वयाच्वन।"
अले थ:गु कला ता म्वाकेत कुमालं थलबल उत। अक्र नं तज्याइ तिनिगु हे जुयाच्वन। तज्यात। अले उकिं तिक्क मिका कया दिइगु खं दुने गनं ग्या च्वंगु चेतनायात ग्वला बिल, मनीन कुत: याइह्म मनू छम्हु सी मानि। निवन्ध चि ह्राक:पां थुकिं बिइगु हृपा क्वातु, थ: सीमानिम्ह यागु जूपां थ:गु कला (सृष्टि) अमर जुइकेत स्वइगु मिखां नुग:--मक: ग्वला बिउ। च्वेयागु निवन्ध स्वया थुगु भचा पयासु धाइपिन्त च्वाक्क बिइगु लिस: मदु। उलि बांलागु बल्लागु तर्क साला यंकेफुह्म पासा पद्मरत्नजुं हृथासं च्वया ध्वाक्क दिका दिउगु बांलाक सी दु। तर थुकिं कुल। बिइगु खँ नुगले थुं जिका बिउ। थुलि हे खें बांला धासां न्हू पहगु धाय् थाकु।

प्यपुगु 'खबि' निवन्ध मानव मनया स्वभावयात बांलाक वाला काय् फुगुलीं सफलता दु। ह्लिलेयोंपिं मनूत खबिइ लाल कंच्वने मागु खँ ब्वे ह:गु हिसि ला। थुकीं च्वमि थ: हे खबि फूवागु दु। फू चाय्के न्ह्यो निक्रोलं

"उकिं थन मनूतय् खबि हुइगु छुं उपाय मदु। बरु खबि हे मानव उन्नतिया कारण जुया सदां दना च्वनी।"
थथे मधागु जूसा आलोचकतसें लिकथं पला: छित धायत नं लिफ: स्वइ मखु जुइ। थुगु निबन्धं नं वेक: पासायात त्याकबा थ्यंक बिइ मफुत। खला वेकलं

'उकिं खबि दुखया छुमां ख: अथवा दुखया इलय् मनूतय् हृदयया प्रतिनिधित्व याइह्म छह्म दूत ख:।"

थें न्यागु क्रोलं स्वबियात ह्मसीका बिया दिइगु दु । अय्सां पुलां पह्लं लिकथं साला यंकेत कुतः यानाच्वंगु खने दु ।

न्यापुगु 'प्रेम' पौया ते' ह्ना तःगु निबन्ध खः । ह्मया प्याय्चा लंकेया र्निति जुइगु (याइगु) स्वया नुगलं नुगःयात याइगु मतिनाया मू दु धैगु मतिना—ह्माय्कं क्यना तःगु क्वातु, नाप्पं स्यल्ला । उकि हे थुगु निबन्धया मू दु । ख नं वेकःया दुनुगलं याइगु प्रेम थन्यागु हे खः । उकि

"ह्वानं थ्व नं लुमंके बह जू कि प्रेम धयागु याय्गु मखु, जुइगु खः ।"

सः थुकथं थ्वल । थम्हं मतिना याना नं बाया च्वने माह्मसित थुइके त्वह्लं ब्याह्रा व्यक्तिगत मखु, बरू सामाजिक खः धका मार्क्स-वादी फ्रायडवादी जुया लेखक दंवःगुयात ह्म बांला धाय् फइ मखु ।

अले स्वापू (Context) ततं हिटलर व बुद्धयात तलाजुइ लना तःगुली मानवता सुलाच्वगु दु । नाप्पं नुगलं नुगःयात त्याका काय् फइगुली हे क्वातुपह दु; बलं त्याका कयार्पिके लासा त्वाकले तया चनकेगु भावना सुला च्वने यो, मनं त्याकार्पि थःलिसें प्यपु वइ, थःहे जुया वनी धैगु तर्क हित्तु मतु हिइका तःगुली वकिलया थें न्यागु क्वातुपह दु ।

थुकथ हे खँच्वः हीका देश—प्रेम पाखें थःयोम्हेसिगु मन धेचुइका काय्गु कुतः राष्ट्रिय धाय् लो । क्रीसं आकक्राके फय् मागु कचिमःयात नुगले दुथुना

"अथे ला थौं कन्हे अन्तर राष्ट्रिय जगतय् सहअस्तित्वया भावनां थाय् धुंकूगु दु । अथेसां बल्ला त्या याय्गु साम्राज्यवादी नोति नं न्हना मवंनि ।.........."

थथे धाधां गुगुं नं देशं क्वत्यः वइगु इले देशया हि जायाच्वंह्म छह्म

मनुखं थःयोह्म छह्म हे जक घय्पुना च्वनी मखु जुइ, अन्यागु इले जक छगु लुमन्ति दुपिना च्वनी धका मतिनाया भलसा ब्यूगुली नं क्वसीगु देश–प्रेम दु। अले बाय् मालीगु खँ नुगः पिस्से च्वंगु भावना न्ह्योने तया

"मृत्यु मन्त स्वया थौं तक बल्लाना च्वगु दु । उकि भ्रोसं बयात बुकेगु खँ सत्तो मजूनि ।"

जि सित धासा मेह्मलिसे जीवन अवश्य हँ, धका साउति बिया निबन्ध पूवका तःगु दु। वेकः पासा पाचुके दुगु नेवा समाजयाह्म जूगुलि साहस हे याना धया दिइगु खः धका आलोचकतसें मधाय् न फु; तर सामाजिक अधिकार दयां नं 'पाचुके' थौंया समाजे साहस हे खः नि।

पासा पद्मरत्नजुया थुगु निबन्ध ग्यसु ला । तर्क क्वातु । छगूया मेगु पारालिसे क्वातुगु स्वापू दु । धाय्मागु खँ स्याचुक धाय्फुगु दु। थुकथं थ्व नं सफल निबन्धमा ऊोले ला वः; सफलता कःघाना तःगु दु।

खुपुगु 'सीगु मत' खिउँया प्वाथं ब्वलंका हःगु स्वाभाविक जू। अऊ ना खिउँया प्वाथे काकःचां थें वाला उगु थुगु खँ लुइका काय्फुह्म च्वमिया र्निति गपाय्धं धाय् थाकु। शून्य वादया प्रवर्तक बुद्धया स्वना नं वेकःया शून्य गा वं, अजुगति चायापु। वेकःया तर्क शून्ययात नं लिफ्याय्गु फुतः यागु दु। चेतन मनयात थयक ब्बला

"धात्थें शून्य धयागु दुगु हे खःसां खनीह्म दत कि ला व थाय् शून्य मखुत।"

शून्य नं वेकःया र्निति शंकाया बिषय जुइका दिइगुली तर्कया क्वातुगु गथि दु।

मत सीवं शून्य जूगु क्वथाया अनुभव ब्वे ह.गु हिसि दु । वयासिबे शून्य लायागु मिखां स्वइपिन्त जक ख:, नुग: मिखा चापिन्त मखु, थुकथं बिउगु तर्क तिक्क मिका बिउ । गन थ:त खंका बीगु ह्लायकं नं वेकलं मखन । अले करं नं शून्य (शब्दं) धाय् हे माल । अ:पुगु लँपु ज्वना क्वईगि प्याखं च्वमिया थें न्यागु वें चागु नुग: (असाधारण मन) ब्वे ह्या दिइगु दु । उकिया हे भलसाय् ह्लायकं चुंदल । यगु थजु, निवन्धे जुइका केनेमागु मदुगुलिं मलो मजू । वेक:या (लुमन्ति खंगु) नकिने यगाना च्वंगु किपा अले सभ्य धायकेत पुनेगु वस: नं ज्याय् मत:गु खँ समाजया वँथं ग:गु न्ह्यप्पुइ छ्व्र सो सो याय्त स्व:गुली कविता थें न्यागु क्वात्तुगु भाय् दु ।

अले मनूया जीवन च्वसि क:का चब्बूगु खँ

"थथे हे सो मजिया म्वाना च्वंपि नं जि खना । म्वाय् मफया सिना वंपि नं जि खना च्वनागु दु ।"

थुकथं नुगले किइ फुगु बाक्यतसें स्वचाके ह:गु बांला जू । जाति भेद व वर्ण भेद थें न्यागु युगयात मल्वे धुंकुगु खें वेक:या नुगलं विद्रोहया छुमां हंका ह:गु कलां बिलि बिलि जा । लुमन्ति खिउँथाय् दना वइगु चेतनायात कुले न्ह्यो

"हिटलरं लखं लख मनूत स्यास्यां व बुना वन । बुद्धं मारमा प्रहार फर्कं त्याका वन ।"

मनूयाके दुपिना च्वंगु बुद्ध भावनायात कविताया चिन्तां थें ग्वला बिइ फुगुयात बांला मधासे मगा ।

अनिवार्लं मनूयात नयाच्वंबले कोटि होम याजुइपिन्त स्यानां नं आया धाय् मछिक प्याकुंति न्याना त:गु दु । अले मतया अर्थ मनूया लाया नांगागु मिखाय् जुके ह्या त:गु प्रतीकवादया न्ह्यथबा ख:,

शब्दे व्यंजना व लाक्षणिक नं खः। थुकिं प्याखं साहित्य व कवितायू धइगु ध्वःसः (ध्वनि) यात नं कुला बिउ। वर्ण भेद व जाति भेद थें जागु क्वह्यंगु व थ्वपुंगु जक खंका बिइगु (खंकीगु) मत, गुकिं याना छखलः मेगु छपुचःयां त्यत्त् त्येकाच्वने माल, उकियात

"मखु, मनूतय् उगु मत स्याय्गु इच्छा मडुसा थुकी शका मदु, छन्हु व मतं विश्वयात न छ्वेकी तिनी।"

थुकथं मुलु च्वकां थें क्रन्न भिका क्रान्तियात भाय् याना क्यना निबन्ध पूवंका तःगु दु। थ्व निबन्ध सारि बांला जू। थुकी तर्कया धोत खने मदय्क न्ह्याना च्वंगु दु। थगु निबन्धया च्वमियाके चेतना जुरू जारु दना च्वंगु दु। थुकिया चेतनां ह्यना च्वंगु चेतनायात नं ग्वला न्वेका बिइगु ज्या यागु दु। अवश्य थन्यागु निबन्धं पासा पद्यरत्नजुयात त्याकबाया स्वांमा क्वखाय्किइ।

न्हेपुगु 'खबदार' निबन्ध रूस, बृटेन व अमेरिकाया निशस्त्रीकरणया ऊयल्या खं लेखकया नुगले थापा जूगुया किपा दु—न्ह्यलं चागु। थ्व फुक्क हे कल्पनाया ख्यल धया दिइगु दु।

थुकी बैज्ञानिकते ख्वःगु नुगःयात उला क्यना तःगु बांला जू। ख नं बिज्ञान नी जू। बिज्ञानयात मखु, उकिं पिदंकूगु बमत मखुथाय् छ्यलीपि नेतात मानवताया शत्रु धका तुयुजः ति हे यच्चुक न्ह्योने ब्वे हःगु दु, गुकिं अन्यापिनि लोंख्या तय्गु न्ह्यप्पुइ नं छलिचां यला बिउ। च्वमि ध्वदुक नाप लाम्ह बिज्ञानया पाखें दोषी मखु धैगु खं क्यने हःगु बांला। निशस्त्रीकरण सम्मेलन असफल जूगु खं न्यनेवं (पिज्वःगु) बिज्ञानया ख्वबि ऊसुकालं ब्वमिपिनि नुगले यला भछ्यांय् याना लःगु हिसि दु।

कल्पनाया लँपुं वेकः गुप्त क्वथाय् थ्यनी। ग्यानापु (danger) या छुमानं बना वनी। चाइ बले वेकलं खनी रकेटं मनू

ल्ह्यथै च्वंगु। थुकथं म्वाय्‌गु हक इमि हे जक ला धका रुस व अमेरिकायाके न्यना च्वंगु न्ह्यसः दु। हता स्वे कत मयया नं छपे-छभ्वा या निंति ल्वा जुया च्वंपिनि नुगः–किपा थुकी दु, बुद्धया सन्देशं जा।

खँपु बांला, बिचाः ग्यमु ला। तर निबन्ध ह्नेगु पह्ले मेगुली थें बांलाग्‌ कला तोफित, थुकी पासा आवेशे क्राग्‌ खने दु।

च्यापुग्‌ 'निपा ह्लाय्‌कं' भविष्यया निच्वः खः। ज्ञान व शक्ति बह कया स्वेबले मनू ब्रम्हाण्ड स्वया नं तःधं। थुगु पहल तर्क न्ह्याना वन। थ्वन म्हंगस (कल्पना) या छ्यले चाःहिला च्वंग्‌ निबन्ध खः। लखे विज्ञानया उन्नति (ध्वंस), मेखे पभ्यता (कला–संस्कृति जाग्‌ मन) दु। 'खबरदार' लिसे थ्वया बांलाग्‌ स्वापू दु। थुकथं छगू म्हंगसं ख्याइ, संसार धूधू जुग्‌ क्यनी। अले मेग्‌ म्हंगसं मनुखं कल्पनां ज्याना तःग्‌ स्वर्ग न पृथिवी धका ह्लाय् च्वाय् याय् मफइ कथं सुख लें लें पूग्‌ क्यनी। निपा ल्हातय् यग्‌ ल्यधका निपा ह्लाय्‌कं तया बिया दिइग्‌ दु। अले बिज्ञान (बन ?) मखु छ्यलीपिन्त

"बैज्ञानिक तय्‌सं ला मानवताया भलाइया निंति न्हून्हूग्‌ खँ सीका न्हून्हूग्‌ आविष्कार याइ। साहित्यकारतय्‌सं नं मनूतय् थ्व ज्या भिं व ज्या मभिं धका मानवताया रक्षाया निंतिं लँपु हे जक क्यना बिइ।"

थथे न्वान्वां निबन्ध क्वचाग्‌ दु। थुग्‌ निबन्धे नं कलाघा लसां म्ह मजू। थुकी तर्क स्वया नं बाखं थें ह्नना धाय् माक्व धाय् फुग्‌ दु। च्वेयाग्‌ 'खबरदार' नं थुकी स्वाका छपु हे याग्‌ जसा अरू मेग्‌ बांलाइग्‌ जुइ।

गुपुगु 'कुसि' निबन्धं कुसि स्याय् धुंकुा अपराधिया चेतन मनं थःके हे दुने वाला च्वंगु बांला जू। थुकी तर्कया क्वातुगु भलसा दु।

सीधुंकूह्म कुसि न्ह्योने तया जीवन – संघर्ष थुइकेगु कुतः अजुगति चाइपुक बांला। सीधु कूम्ह कुसिया म्वाय्‌गु इच्छा लीसे थ:गु म्वाय्‌गु इच्छा लना तःगुली तर्क यइपुसे च्व। म्वाय्‌या निति मनुखं याइगु 'कुज्या' ब्वया क्वपुंगु बुद्धियात म्वाय् चुइकूगु हिसिदु, बांलागु ध्याचू खः। अले क्यःल्याम्ह न्यायाधिशं थें न्ह्याक्व चिधिकःसां कुसि न्याइगु घटना खिचायात जक लो धया दिइगुली तर्कया घःकू न्ह्याइपुक पवानातःगु दु। ख न सलं सः द्वलं द्वः कुसि लहिना तय् लोम्ह खिचा हे जक। उकिं चेतनायात कुला बिइम्ह वेकलं

" जितः ला कुसि न्याइगु घटना छगू तःधंगु उपहास खः। कुसि जितः न्याना हि जक त्वंगु मखु, जीवन प्रति जिगु धारणा व प्रेमयात नं चुनौति बिल।"

थथे धाय् लो जू। नाप्पं सचेतम्ह न्यायाधीशं (अपराधीं) थें तर्क यागु दु। थुकथं तर्कया बलं कुसि स्याय् हे बहम्ह धका (स्याय्-धुंका) कोछिना दिइ। क्षमा मफ्वंगु थें न्यागु ग्वा ग्वा तर्क नं बेकलं न्ह्यथना दिइ।

न्ह्यागु थजु, थम्हं स्यानाम्ह कुसि पाखें नं

" म्वाय्‌त याय्‌गु संघर्षय् सीत ग्याय् मज्यू, । थ्व हे सिद्धान्त ज्वना कुसिं जितः न्यात, थः म्वाय्‌त।"

जीवनया संघर्षे हपा कया दिइगु निबन्ध कलाया दसु खः।

अथे हे थःगु द्वं क्यना निपां चूपि पास्याय् मत्योपि धुंतयुत

" थःगु बुद्धि व ज्ञान अले शक्ति व ताकतया चमत्कारं म्वाना च्वंम्ह कुसियात स्याना क्यना च्वना, सो त्यंम्हसित म्वाका मखु।"

कुगाक्क ध्याचू बिया दिल। कुसिया अपराध क्यना कुसि स्वया नं निर्दोष फै, दुगु ग्योयाथाय् स्याइपित पतिचां सुया लिचिला दिइगु-

ली ताउत लिथ्वइग् ब्यंग दु। अले थःत स्याय् फुम्हेंनित न्याना म्वाय् माग् जीवन हने माय्क वंत नसा न्ह्यचीका मब्यूम्ह प्रकृतिया छ्यने दोषया कु दिके यंकूग् तर्क ब्वमिपिन्त पलख ज्यो याना बिइ फु। थुकथं स्याय् नाम्ह हे जुया स्याना बा सी माम्ह हे जुया सित धया छ्वया नं कुसिलिसे बुना च्वंग् छुमां हिसि दु। थुकि बल व शक्ति मखु मनं त्याके फय्के मा धका (सीग् मते थें) बलया ध्यो-धक्का तया जुइपिन्त मुलुथें चेतनायात कुला ब्यू। तर्कया निला तःग् सुकां स्वाना तःग् निबन्ध कला बांला। उगुं थुगुं स्वाय् हया नं स्वापू सिइ मदय्के फइग् हे निबन्ध कलाय् क्वातुगह खः। थुकी नं 'मीग् मते' थें हे चेतनायात खेचाय्का तग् दु। थ्व निबन्धया सफलतां पासायात पाच्यूग् दु ।

जित न्हूग् यो' निबन्धे न्हूया अर्थ न्हू हे जुइक छ्याना तःग् दु। उकि वेकःया निंति न्हू व ख, गुकि न्हूग् मेग् छुं पिदंके फइ। अले न्हूया अर्थ व इले न्हूग् बा नःलि जक मखु। बरु न्हूग्यात तिबः बिइग् हे न्हू। ख, वेकलं येकीग् न्हू कन्हे पुलां जुइफु। तर उकि न्हूधायात भलसा बिइ। थुकथं ब्वगिना प्याता प्यातां वने धुंकुगु सतिदेविया म्ह थें छकोया न्हू सदांया न्हू धका पाच्छाया जुइपिन्त नं यलेग् ज्या थुकी जूग् दु। उकि जुइ निबन्ध छु छुं

"जितः ला छम्ह मिसा पुलां जूसां न्हूम्ह मचा दुइकीम्ह न्हूम्ह मां यो।"

थथे धया दिइग्। अले वेकःया येकीग् पह भावुकतःया भ्वंचाय् कय् कुना मच्वं। वेकलं नुगलं येका मदिउ (गुकिया दसु प्रेमं' नि-बन्धे नं दु)। उकि वेकःया बिचालं वाय्का येकूग् छुं मयेत नं न्ह्यइपुइ हे च्वलः वने मानि, उलि क्वातु।

'अले न्हू दँ खुनु याइगु म्हपुजाया अर्थ थ्व नं खयूफु कि न्हूगु दँ बीगु प्रेरणायात ग्रहण याय् फय्केत मनूतय् आत्मायात म्हं नं म्वाहालि बी फय् मा।"

वेक:या धापू कथं ह्यूपाले (परिवर्तनया केन्द्र) थ:त म्वाका च्वंपि मनूतय्त सी–म्वाइया सुखू धन्दां कय्च्याइ मखु। उकिं जुइ।

"सी न्व म्वायगु धयागु जीवनया समस्या जुइ फु।"

तर मनूयात अन्यागु खें यगाना च्वने मला। अथे धका न्ह्योने व:गु समस्या (प्वा:या) निर्ति न्ह्यागुं यायगु नं त्वःता मतो। थुकथं मनूयात मानवता पाखें फस्वकेगु कुत: लिपा मचा जीवन यात न्ह्यथना

"मांया मुलय् जक व लासाय् जक म्वारातुला इने मागु जीव न्ह्याक्व हे सुखमय् जूसां जिगु निंतिं पुलां जुल।"

थथे धागु क्ो नं लो हे जू। ख ला कपा चूसां ल्यहाँ मवइगु अर्थ नं जुइफु। तर संघर्षयात न्ह्यब्वया

"उकिं थौं जित: थ्व हे जीवन यो।"

पाक:गु सुख स्वया संघर्षया जीवन हे यो धैगु कबूल यागु हपालं मेगु अर्थ पिज्वेकू। अले मनूया सृष्टि लिउ पिदंगु खयां नं ब्रम्हचर्य सिद्धान्त तुलां जुइगु स्वभाविक जुउ। जीवनयात अफ म्वाकातयूगु कुत: लिस्से 'छुकिया निंतिं' धया ब्वे ह्ः:गु न्ह्यस: मनूया सास: ति हें क्का। अले सांगाय् ससि थें ल्यल्यं

'जिगु जीवन जिगु निंतिं मखु, देशया निंतिं ख:। अय्सा संसारं जित: म्वाका तय्मा, जि संसारया निंतिं म्वाना च्वने मा।"

लुया व:गु लिस: नं उलि हे लुमु। अफ ला राष्ट्रियकरणया क्वा बिइत नं गा अले ज्याथ जुइ तिनिगु खँ छुना

"जित: न्हूगु योगुलिं हे जि बुढा जुइ तिनि।"

न्ह्यथने ह:ग् गथि स्वत्तिइ जुउ । नाप्पं न्हूयात येकु येकुं जुइग् ज्याथसू (वृद्धत्व) खना थारा मन्हू, लिचिला मदी । तर अयन्‌ं काल बा मृत्युं त्याका फाय् फुइँ याइ । अय्सां

"तर जिं थ्व मानग् याय् मखु कि जितः काल व मृत्यु स्याना बिल । जि ला न्हू येकु येकुं छ्पजा न्ह्यज्यानाग् जकं ख: ।"

वेक:या ह्वारय् मचाय्ग् बानीं वेक:याके क्वातुपह् वयं ।

थुकथं थ्व निबन्धे नं पासायात सफलतां चुप्पा न:ग् दु । थुकि या तर्क बल्ला, चेतना न्ह्यलं चा, परम्परायात चपफुइ फुग् दु ।

बुलुमि वेक:या ह्लाप्पांग् पुच: ख: । अथेसां च्वसा गाक्कं ज्यले धुंकुपह थुकि वयं । न्हू च्वमि जुइवं वंके छ्वासु पह सुला च्वनेमा धेग् बिचा.यात थ्व बुलुमि चपफु । छ्पुचले लनावं यंके बले छ्पु स्वया मेग् भचा क्वहाँ वनीग् स्वभाव ख: । क्रीग् ल्यइग् मिखाय् हे थ्व मनोविज्ञान चि थाना च्वंग् मदइ धाय् फइ मखु । छ्पु निपु अन्याग् यात तोता मेग् फुक्कं ग्यसु ला । ह्लाप्पांग् पुचल थ:ग् 'किलाग्यसु'(योग्यता) थुलि क्वातुक बिया दिइम्ह पासां कन्हे सेरागु पुच: पिव्‌इ धका धाय्ग् ताक तय्ग् जक जुइ मखु धका भापे । अले थुकी ख्वाउं त्यला सीत्यंग् नुग:पा नं मुलुका बिइ फुगु बिचा: व तर्क, भावना व चेतनां जा थें मेग् क्वा बिइ फइग् पुच: पासा पाखें याकनं आस याये; आसां मथ्याइग् लँपु पिदंम्ह पासां आसां थ्याइ हे मखु धका क्वात्तुक छ्गथ: नुगले चिना थ्व थनं तुं पूवके । आयात थुलि ।

—इश्वरानन्द

स्वर्गया अभियान

छम्हु जितः मेबले स्वया अप्पो स्वर्ग वनेगु इच्छा जुल। इच्छा थ्वयात पूर्ति यायत मनूतय्सं फक्व प्रयत्न याइ, जिक्व त्याग नं। पूर्ति ज्वीमा मज्वीमा इच्छां मनूतय्त मोह याय् फु। धात्थेंला इच्छां हे मनूतय्त म्वाकातल, मानवता ल्यना च्वन, अज्ज विश्व हे नं थौं थुलि न्हिला च्वन। मनूतय् म्वाय्गु इच्छा दया म्वाना च्वन। नत्र थौं विश्व हे उजाड ज्वी धुंकल ज्वी–यदि जन्म जुबले मनूतय् म्वाय्गु इच्छा मदुगुसा। छम्ह मनुखं थःगु जीवनय् गुलि गुलि संघर्ष याइ, गुलि गुलि त्याग व तपस्या याइ, मनूतय्सं गुलि गुलि धर्म, पाप व अत्याचार याइ–फुक्क इच्छा यागु हे कारणं मखा। खला इच्छांयात आशां त्यवा बी विश्वासं बः बी। तर इच्छा हे मदुसा आशा विश्वास धापिनि सृष्टि हे ज्वी मखुला शायद। छाय्धासा न्हापा सुं मनुखं छुं बस्तुया इच्छा याइ अलेतिनि वं आशा व विश्वास याइ व बस्तु प्राप्त याये फइ धका। धाय्गुया तात्पर्य इच्छायाके तःधंगु शक्ति दु, ताकत दु–मनूतय्त छुं ज्या याकेगु व मयाकेगु।

जि नं छम्ह मनू–इच्छाया छगः भकारि। उकिं जिके नं छुं बस्तुया निंति, छुं ज्याया निंति इच्छा ज्वीगु स्वाभाविक हे खत। मनूत सकस्यां थःथगु इच्छा दइ– छुं ज्या याय्गु। तर थौं जिके

गजबगु इच्छा छगू बया च्वन-'स्वर्ग वनेगु, । गनकि थौंतक सुं मनू थ्यंगु जि मस्यूनि, मानवताया इतिहासं मस्यूनि, अन्धविश्वासी धार्मिक गून्थया खँ मेगु हे । स्वर्ग जि मस्यू, गन ला, गुखे ला, गुलि तापा अले अन वने अप्वी लाकि थाक्वी । थाक्वी व अप्वीया खँला तोता हे छ्य्, छाय्कि गन इच्छा दत अन थाक्वी व अप्वीया ला प्रश्न हे मन्त । थाक्वी धका लिकुना च्वंगुसा थौं सगरमाथाया च्वकाय् तेन्जिङ्ग थ्यन खइ मखुनि । तेन्जिङ्गं थःगु हिम्मत व वलिदानं सगर-माथाया च्वकाय् थ्यंकेगु इच्छायात साकारयात, थःगु अभियानयात सफल यात । थथे हे जिगु इच्छायात नं आशा व विश्वासं त्यत्रा बिल-जिगु अभियान नं सफल ज्वी । तर तेन्जिङ्गयागु अभियान व जिगु अभियानय् पा जक मखु यक्कों पा । तेन्जिङ्गं स्यू-सगरमाथा गन ला, गनं वनेगु, गुखें वनेगु । तर जि मस्यू-स्वर्ग गन ला, गनं वनेगु, गुखें वनेगु । जि थुलि हे स्यू-स्वर्ग पृथ्वीया गुगूं छगू भाग मखु । स्वर्ग वनेत जिगु तुति ज्या बी फइ मखु धका नं जि स्यू । हानं जिगु अभियानया निंति छी वैज्ञानिकपिसं गुगुं हे गाडिया सृष्टि मयानि । हवाइजहाज दु पृथ्वीं पृथ्वी तक जक थ्यंगु । रकेत पृथ्वीं चन्द्रमा तक सिवे मथ्यंनि । उकिं जिगु न्हचोने आः छगू समस्या वल-छुकी च्वना स्वर्गय् वनेगु ? जिगु इच्छायात आशा व विश्वासं तोती थें च्वन । तर अयनं इच्छां जितः मतोतू जि नं इच्छा यात मतोतानि ।

थःगु इच्छायात तोता छ्वय् मालकि जितः न्हचाबलें दुःख जू । शरणया मरण मयाय्गु जिगु तःधंगु सिद्धान्त । तर थौं जिगु शरण वोम्ह इच्छामय्जुयात तोत्य माली थें च्वने धुंकल । अले जितः दुःख ज्वीगु स्वाभाविक हे जुल । इच्छायात मतोतेगु जिके मेगू चारा नं ला मन्त ।

जितः दुःख ज्वीबले न्ह्याबलें कल्पनामय्जु बिचाः या वो । समाजं जितः हाकुतिना हइबले जि न्ह्याबलें कल्पनामय्जुया शरणय् वनेगु । गबलें गबलें ला जि कल्पनायात हे थःगु समाज भाःपीगु । कल्पनायात थःगु दुःखया सुचं बी धुन । तर कल्पना न्ह्याबलें जिथाय् शून्य चान्हे जक वइगु । उकिं जि थौं चान्हे तक कल्पना-यात प्रतीक्षा याना च्वनेमाल ।

कल्पनां न्ह्याम्ह्सित न्ह्यागु थासय् थ्यंका बीफु । कल्पनां जितः गुलि गुलि लोकय् चाहीकः यंके धुंकल जितः बांलाक लुमंनि । उकिं जितः विश्वास दु थौं नं कल्पनां जितः स्वर्ग तक थ्यंका बीगु कृपा याइ । कल्पनां याना ब्यूगु ज्वाया दस्तुर पुलेमो । घूसया ला खं हे दुगु मखुत । उकिं जितः कल्पना तसकं यो । बरोबर वयाथाय् वनेगुलि कल्पनाया नं जितः मयो मजू ।

चाम्हय् जुल । शून्य चान्हय् जि कल्पना सःता हया । सुंक याउंक हे वल । जि वयात थःगु इच्छा कना बिया–स्वर्गे वनेगु । अले स्वर्ग तक थ्यंका बीगु प्रार्थना याना । अले छु मानि कल्पना-मय्जु जितः थःगु रकेटय् तया स्वर्ग यंकल ।

आः जिगु स्वर्गया अभियान शुरु जुल । जि पृथ्वीं च्वय् तप्यंक ब्वया, काल्पनिक रकेटय् च्वना । रकेट थपाय्सकं ब्वात कि स्वर्गया लंप्वी च्वंच्वंपि चन्द्रमा व असंख्य नगुतय्सं जितः खं हे मखं । उबले क्वय् पृथ्वीमां लय्लय् तातां चाचा हिला प्याखं हुला च्वंगु जि बांलाक खं । पृथ्वीया छह्म सन्तान म्वाम्वाकं स्वर्ग थ्यनीगु जुया मखा ज्वी ।

जि स्वर्ग थ्यन । सगरमाथा मखु स्वर्गया अभियानय् हे जि सफल जुल, बिजयी जुल ।

कल्पना नाप हे जि स्वर्गय् चाहिला । गबलें मगनीगु, गबले ऊ्वाः मज्वीगु सिमा स्वांमा अन खना । ग्ह्याथाय् स्वःसां बसन्तया साम्राज्य ! ऊथाय् पृथ्वी थें अन बसन्तया साम्रज्ये ग्रीष्म हमला यामवो खनी । अले छु मानि बसन्त राज्यया छह्म छह्म नागरिक सुमुसु काकां अमर जुया च्वन । थुकि हे अनया मनूयय्‌त मोह याना तल, सुखी याना तल । छप्ये नय् मखपि फर्वगित जि अन मखना । उकिं अन जि छगू प्रकारया सुखी जीवन खना । तर इच्छा व अभाव अन नं च्वेच्वे धा । प्रकृति लहिना तःपिं जनावरतय्‌गु जीवननाप अनया जीवन तुलना याय् बह जू । नय्‌गु, त्वनेगु व पुनेगु तोता अन च्वंपिनि मेगु धर्म हे मदु कर्म हे मदु ।

पृथ्वी थें राजनीतिया कुटनीति जि अन मखना । तर अपशोच ! द्यो हे अनया निरंकुश तानाशाह खनी । द्योया इच्छा हे अन च्वंपिनि जीवन, द्योया आज्ञा हे अन च्वपिनि कर्म खनी । अले द्योया आज्ञा उलंघन यापिन्त ब्यूगु कसा लुमंकेगु हे नं जि स्वय् पाप थें च्वं । जि नं छह्म पृथ्वीया मनू हे मखा– स्वतन्त्रताया पुजारी । जितः अले द्यो धाह्म सिया नीति खना क्षुब्ध जुल । पृथ्वीं स्वर्ग बयागु हे अले जिं ब्यर्थ ताल, नरक वयागु चाल । अले जिं स्वय् पृथ्वी लु सरासर लिहाँ वया ।

जि पृथ्वी थ्यन । अले धाय् मास्ती वल; धया–स्वर्ग स्वयानं स्वर्ग थें च्वं थ्व पृथ्वी । उकिं जितः आ गय्‌थें मस्यु, सी धुंका नं स्वर्ग वनेगु इच्छा मन्त । अले जिगु अपाय्‌मछि धंगु 'स्वर्गया अभियान' तुच्छ खन । जितः स्वर्गया अभियानय् विजयी जुया नं घमण्ड मन्त ।

चुरोटया कुँ

चुरोटया कुँ जि तःको मछि खने धुन। लँय् ज्वीपि छम्ह छम्ह मनूतय् म्हुतुं, मचां निसें कया ल्यायम्ह बुढा तकया म्हुतुं पिहाँ वइगु चुरोटया कुँ जि न्ह्याबलें खं। अले चुरोटया कुँ जि न्ह्याम्ह पासाया म्हुतुं नं पिहाँ वोगु खं। न्हापा लिपा चुरोटया कुँ नाप जितः छुं वास्ता मदु। न्हापा लिपा चुरोटया कुँ खंसां छुं बिचाः मत्रो। चुरोटया कुँ उबले जिगु नुगः साले मफु। तर थौं छाय् छाय्, गय् गय् छम्ह पासाया म्हुतुं पिहाँ वया च्वंगु कुँ जिगु नुगः साला काल, जितः छुं बिचाः याकल। पासाया म्हुतुं चुरोटया कुँ चाक चाक लाना पिहाँ वया च्वन। छगू कथंया कलाया प्रदर्शन। जि दर्शक जुया गबेत तुंक तुंक स्वया च्वना। तर चुरोटया कुँ क्षण पत्ति पिहाँ वया च्वन, क्षण क्षण पत्ति हानं फसय् तना वना च्वन। धोधी जुया पिहाँ वोगु चुरोटया कुँ उखें थुखें सना गबलें च्वय् वन, गबलें न्हया वन, थयक स्वय्बले चुरोटया कुँ थःगु अस्तित्व मतंकेत सुं नाप ल्वाना च्वं थें च्वं। तर धीधी ख्वातुक पिहाँ वोगु कुँ मृत्यु नापं ल्वा ल्वां सालुसे छ्याल बिछ्याल जुया वन। अले मृत्युं वयात स्याना बिल- छ्याल बिछ्याल जुजुं फसय् तना वन। थुकथं हे चुरोटया कुँया जीवन, न्ह्याना च्वन, दिना च्वन, फुना च्वन क्षण क्षण पत्ति।

म्हुतुं पिहाँ वोगु चुरोटया कुँ फसय् वाथा वाथा कनासां मृत्यु नाप ल्वाना च्वन । जीवन संघर्सशील धका जित: ध्वाथ्वीका च्वन । अले मानवेताया बाखं कना च्वन ।

मनू जन्म ज्वी । गनं गनं वया पृथ्वीया छह्म सन्तान जू वोह्म मनू मचां निसें बुढा तक संघर्षया संघर्ष जक यायां छन्हु सिना वनी । बुक्को मनू सीमा । थ्व प्रकृतिया अकाट्य कानून । ख नं बुक्को मनू थन सिना हे च्वन । तर सी धुंकूपिं सुं हे म्वाना मवो । थ्व नं प्रकृतिया कानून हे ला ख: नि ।

प्रकृतिया कानून । थुकियात त्वाथले फुपिं थ्व विश्वय् सु हे दु । ल: च्वं क्वय् न्ह्याना हे च्वन । क्वं च्वय् गबलें मन्ह्या । अथेहे मनूत नं जन्म जुया सिना वनी । सी धुंकूपिं म्वाना वइ मखु । थ्व विश्वय् गुलि मनूतय् जन्म ज्वी धुंकल, गुलि मनूतय् मृत्यु नं । तर थौं तक सुनानं मस्यूनि–मनू गनं वया गन वनि । अन्धविश्वासी धार्मिक ग्रन्थतय्सं धया च्वंगु दु–मनूयात द्यनं जन्म बी अले मनू सितकि धर्मात्मा जूसा स्वर्गय् वनी पापात्मा जूसा नरकय् वनी । तर थ्व विश्वय् धर्मात्मा धयापिं हे सु दु ? मनूत फुकसिनं मे, दुगु फैतय्त म्वा म्वाकं स्याना ला नया च्वंगु दु, हि त्वना च्वंगु दु । बुद्ध स्वयानं शान्त जुया प्रकृतिया मुलय् द्यना च्वंपिं सिमातय्त लाख: पिया दन् दन् छ्वयक्का च्वंगु दु । लखं लख कीतय्त न्हु जक न्हुया स्याना च्वंगु दु । थ: भिंसा जगत भिं धाइपिंनिगु संसारय् अले गोह्म हे धर्मात्मा दइ? अय्सा सिक्को मनूत नरक वनीपिं ? नरक धयागु हे गन ? स्वर्ग थ्व थन धका स्यूपिं नं ला सुं मदु । अय्जूसा स्वर्ग धयागु शब्द हे गनं पिहाँ वल ? नरक धयागु शब्द हे सुनां पिकाल ? थौंतक सुं मनू स्वर्ग वना लिहाँ वोगु जि मस्यूनि, मानवताया इतिहासं मस्यूनि ।

अथेहे नरक वना लिहाँ वोगु नं सुनानं मखनि, मस्यूनि। अय्सा मनू सितकि गन वनी ? थ्व खँ सुनानं मस्यू। थुलि हे जक स्यू–मनू सितकि कर्णदिपय् यंका उना छ्वइ। अले नौ जुया चाय् मिलय् ज्वी, कुं जुया फसय्। थ्वला मनूया ह्मया जक खँ जुल। कर्णदिपय् ला मनूया ह्म जक उना छ्वइ। सीह्म मनूया आत्माला उइ न्ह्यो हे गनं तना वने धुंकी। अले धाथेंयाह्म मनू अर्थात् मनूया आत्मा गन वन लय् ? लिसः मदुगु छगू न्ह्यसः। तर चुरोटया कुँ चाक चाक लाक पिहाँ वया धया च्वन–मनू सितकि स्वर्ग व नरक मखु शून्यये विलीन जुया वनि।

बुक्व मनूत छ्वन्हु सीमा। सुनानं पनां पने फइ मखु। सीगु हे मनूया धर्म अले सीगु हे मनूया अन्तिम लक्ष्य नं। मनूया उगु धर्म अले मनूया उगु लक्ष मनूया इच्छाय् आधारित मजूसां मनुख व धर्म मानय् याय् हे मा, उगु लक्षय् थ्यंके हे मा। खला मनूतय् सी मये फु। अज्ज गुम्हेस्यां थ्व पृथ्वी, अले थ्व ब्रम्हाण्डया हे अन्त मजूतले म्वाना च्वनेगु नं इच्छा दय् फु। तर इच्छा जक दयां छु याय् यदि व इच्छायात पूर्ति याय्गु ताकत हे वयाके मदुसा।

जि नं छम्ह मनू–मसिसें मगापिं प्राणीत मध्ये छम्ह प्राणी। थः थिति, पासापिं अज्ज थ्व विश्व हे तोता छन्हु वने मानि गन गन जि मस्यूगु थासय् सुनानं हे मस्यूगु थासय्। म्हुतुं पिहाँ वोगु चुरोतया कुँ फतय् तना वंथें जि नं छन्हु तनां वनीतिनि। उबले जितः न्हय म्हेसिनं न्ह्याथाय् मासां ल्वीके फइमखु खकेफइ मखु। व तंम्ह तनं जुया वनी। जिगु मृत्युइ थन गुम्हं ख्वइ, गुम्हं न्हिली। तर न्ह्याम्ह न्हयाक्व हे ख्वःसां न्हयाम्ह न्हयाक्व हे न्हयूसां जि ख्वसः व न्हयूसः ताइमखु। न त जिगु सन्देश हे सुनानं ताइ। खला मेमेपिं मनूतय् थें जितः नं सीगु इच्छा मदु। न्ह्याबलें न्हयाबलें थन

म्वानाच्वने मास्ति वो । तर छु यागु प्रकृतिया तानाशाही राजय स्वैगु इच्छायात थाय् मदु । उकि योसां मयोसां काल वलकि थन बुक्व मनू सी हे मा । मस्सिं मगापिं माँ–बौया सन्तान जूगुलिं जि नं छन्हु सी हे मानी । कालं जितःनं छन्हु सात, साला या न्याय् की तिनि । जनबह्माद्योया रथ तीन धारां साला असं त्वालय्, असनं लाय्कू अले लाय्कुलिं लगमय् थ्यंका रथ–यात्रा क्वचाइ थें जिगु जीवन रथ नं मचां ल्याय्म्ह ल्याय्म्हं बुढा थ्यनेवं क्वचाइ तिनि । जिगु जीवनया रथ यात्राया नं या न्याइ तिनि । उकि हे ला चुरोटया कुं जितः हिस्याना च्वंगु– जिगु जीवनया अन्त मृत्यु धका ।

म्हुतुं पिहाँ वोगु चुरोटया कुँ फसय् इतः मतः कना तना वना च्वन । मनूतय् जीवनया अन्त मृत्यु खः धका कानूनी तर्क पेश याना च्वन । तर अय्नं जितः पत्या मजू जि नं छन्हु सी तिनि धका छाय्कि जितः गबलें हे सी मयो । सीगु जिगु धर्म खःसां, मानवताया लँपु खःसां मसीत जिं न्ह्याबलें न प्रयत्न याय् ।

छन्हु मनूया नातां मानवताया विकासय् जितः गौरव दु अले मानवताया शक्ति व बुद्धिस घमण्ड । पशुत सरह जंगलय् जक चाहिला असभ्य जीवन हना च्वंपि मनूत थौं विश्वया सर्वश्रेष्ठ प्राणी जवी धुंकल, विश्वया मालिक ज्वी धुंकल । विज्ञानया लिधंसां मनुखं प्रकृतियात हे थःगु नियन्त्रणय् तय् धुंकल । उकि धायफु छन्हु मनुखं मृत्युयात नं थःगु नियन्त्रणय् तइ तिनि । अले छन्हु मनुखं कालयात नं ख्याना छ्वइ तिनि । उकि जितः थन न्ह्याबलें म्वाना च्वने मास्ति वो । छन्हु मनू मंगल ग्रह व चन्द्रलोक जक मखु फुक्क ब्रह्माण्डया हे मालिक जूगु स्वय्त । अथे मखुसा मनुखं दय्कूगु हाइड्रोजन बम् व आयटम् बम्त तज्याना थ्व विश्वय् पूर्ण शान्ति वोगु स्वय्त जि न्ह्याबलें न्ह्याबलें थन म्वाना च्वने मास्ति वो । उकि जि थः मसीत न्ह्यागु नं प्रयत्न याय्, न्ह्याह्म नापं नं ल्वाय् । चुरो-

टया कुँ म्हुतुं पिहाँ वयालि तना वना च्वन। अले तने न्ह्यो सुं नाप संघर्ष याना च्वन । चुरोटया कुँजि नं छन्हु सी तिनि धका ववात्तु-ववाना नं सी न्ह्यो मसीत फक्व संघर्ष यायगु सल्लाह बिया च्वन।तर अपशोच ! जि थ्व मस्यू कि सु नाप ल्वासा जि मृत्युं बचय् ज्वी फइ । जि थुलि हे स्यू-ई न्ह्या वं लिसे जिगु मृत्यु नं सतिना वइ । उकिं ज्वीफु ई मन्ह्यात धाःसा जिगु मृत्यु नं अनतुं च्वं च्वनी । अले मृत्युं जितः स्याय् फइ मखु कालं जितः थी फइ मखु । उकिं जि थः मसीत ई यात हे दिकेगु बिचाः याना ।

ई यात दिकेगु बिचारं जि ईयात नाप लाना। अले ई नापला-य्वं जि वयात न्ह्याबलें या निंति दीगु प्रार्थना याना जि मृत्युं बचय् ज्वीत । जिगु प्रार्थना न्यनेवं त्यानुया च्वंगुलि ला मस्यु, ई तक्क दिना बिल । तर गजब । ई जक दीवं चाहिला च्वंह्म पृथ्वी न दित । अले थन सृष्टि दित, मानवताया प्रगति दित, विकाश दित । जि मृत्युं बचय् ज्वीगु खँला गन वं गन, कन अःखः मृत्युं फुक्क मनूतय्त छकलं नुनेगु स्वत । उकिं जि काचा काचां वना ई यात हानं न्हापा-थें तुं न्ह्याय्गु प्रार्थना याना । ई न्ह्यात, पृथ्वी चाहिला, मानवताया सृष्टि न्ह्यात, प्रगति न्ह्यात अले जिगु जीवन-रथ नं न्ह्यात छन्हु मृत्यु नापलाय्त । मृत्यु विरूद्ध जिगु संघर्ष असफल जुल । जिगु जीवनया अन्त मृत्यु हे जुल । उकिं हे ज्वी म्हुतुं पिहाँ वोगु चुरोटया कुँ जितः लाय् लाय् बुया च्वन- "छं न्ह्याक्व हे प्रयत्न यासां छ मृत्युया शिकारं बचय् ज्वी फइ मखु ।" थुलि धयाः थःनं तना वना च्वन ।

चुरोटया कुँ छु खः ? थय्क स्वय्बले ला छुं नं मखु थें च्वं । म्हुतुं पिहाँ वय् साथं तना वनी । तर वहे चुरोटया कुँ गुलि गुलि कवितय्त कविता च्वय्गु शक्ति बिया च्वन, गुलि लेखकतय्त लेख च्वय्गु ताकत । मनूतय्सं पित्यासां फुधंसां त्वनीगु चुरोटया कुँइ

न्ह्याम्हेसिनं न्ह्यागु खंसां जि उकी मानवताया न्हाय्कं खना च्वना। अले जिगु धर्म, कर्त्तव्य व भविष्यया छगू छगू खँ खना च्वना। चुरोटया कुँ म्हुतुं पिहाँ वय्‌वं उखें थुखें सना फसय्‌ तना वनी गुकी जि छह्म मनूया पू वंगु जीवन खना च्वना। चुरोटया कुँ म्हुतुं पिहाँ वय्‌वं तना वनी। उकिं जि थ्वीका च्वना–बुक्व मनूत छन्हु सी तिनि। उकिं जितः आ गय्‌थें मस्यु चुरोटया कुँ खन कि जि नं छन्हु सी तिनि धका लुमना वो। अले थ्व नं लुमना वो, छन्हु सी मासां म्वाय्‌त संघर्ष याय्‌गु जिगु धर्म खः।

कुमाया घःचा

कुमाया घःचा चाहिला च्वन। अले कुमानं उगु घःचाया ञोने चा तया न्ह्याइपुक निराकार बस्तुयात अनेक आकार बिया च्वन। धंप, ग्वंप, सलि, भ्यगः आदि नामं थलबलया सृष्टि जुया च्वन। मचाय्‌क हे अले कुमाया चःतिया फलस्वरुप थलबलया द्वँ खात। प्यागु चा आ गना नं छाय् धुंकल, स्यल्लागु बस्तु ज्वी धुंकल। चां पिहाँ वइगु अन्न हे नया नं चा छुं मखु धाइपिनि मिखाया न्ह्योने हे चा नं छु खत। थःगु उगु रचना स्वस्वं कुमा नाना वया च्वंगु चःति हुहुं मफु मफु ग्हिल।

आ ग्वंप, धंप नांयापि थलबलतय् थःगुहे छगू संसार दत। इपि छगूहे थासय् थःथः जुया उगु संसारय् सुखं च्वं च्वन। तर कुमायाके चःति पिहाँ मवय् धुंकल। वया म्हया छपु छपु क्वें स्पष्ट सी दय् धुंकल। उकिहे ज्वी कुमानं थःगु ब्याक्क रचनात मिखा छ्वत।

कुमाया उगु धंप, ग्वंपत आ वयागु मखय् धुंकल। थलबल-तय् नं थःपि थःगु मखय् धुंकल। इपि स्वैगु छें छें ज्यतु ज्यला च्वन। करपिनिगु निति फुना वना च्वन। इमिगु न्हापायागु संसार शून्य मसान थें फ्रिजांमिजां दना च्वन। याकःचा कुमा ज्याया ज्याला दयानं उगु थासय् लुमदं मिखां त्वलं स्वया च्वन।

चिप द्वँय् सलिया लास व बाकूबिकूत, सागालय् भ्यग:या बाकू अले थाय् थासय् धंप, ग्वंगया बाकूबिकूया प्रदर्शन जुया च्वन। थ: म्हृचोने थ:गु रचनाया थथे दुर्दशा खना कुमा पलख त्वलं च्वन। अले छें वना हानं थलबलया सृष्टि यात। म्हापा थें हे थलबलया द्वँ खात। तरवं व थलबलत मिया मछ्व, सुम्क द्वँ जक चिना तल बुढाम्ह कुमा वहे द्वँ स्वस्वं च्वं च्वा जाय्का च्वन।

कुमानं दय्कूगु थलबलया द्वँ शान्त वातावरणय् मौन जुया च्वं च्वन। कुमा थ:गु रचना आ गबलें फ्वी मफुत भा:पा वहे द्वँयातजक स्वया न्हि बिका च्वन। अले म्हा म्वाकं स्वर्गय् च्वंच्वंम्ह थें व स्वर्गीय सुखया अनुभव याना च्वन।

थ्वयां लिपा गनंगनं अचानक बेतोरं हुररर फय् वल। सुनां छु स्य् व फय्या लक्ष छु, गन। तर चिच्चापागु क्वयालय् च्वन थ:गु रचना स्वस्वं मफु मफु सन्तोषया सास: ल्हाना च्वंम्ह बुढाम्ह कुमानं थ्वीकल– व फय् प्रकृतियागु छगू सन्देश ज्वना व:म्ह जुया च्वन– सृष्टि जुक्व बस्तुया अन्त मजुसे मगा। अले कुमाया स्वर्गीय सुखया साधन जुया च्वंगु थलबलया द्वँ घ्वाररर दुना चुंचुं जुल।

कुमा दाजुया थ्व घटना स्वया च्वनाम्ह जि अले थुल – जि नं सृष्टिया छगू अङ्ग, सी तिनिम्ह छम्ह प्राणी। गबलें सी मखु धका प्रण याना च्वनाम्हेसित उगु सन्देशं जिगु नुगलय् थ्ंदिक्क प्रभाव लाइगु स्वाभाविक हे जुल। जीबन छगू वरदान मखसे सरा थें च्वना वल। अले म्वाना च्वनेगु हे नं छन्हु सीत जक थें च्वना वल। तर कुमाया घ:चा चाहिलां च्वन, थलबलया सृष्टि मद्दिक जुया च्वन। उकिं जि थ्व नं थुल – जि सीवं थन वइपि मेपिनि लुखाया खापा चालीगु जुया च्वन। जि फूसां थन मानवता मफ्वीगु खँ थुल। उकिं जित: आ छन्हु सीगु हे जिगु अन्तिम धर्म व कर्त्तव्य थें च्वन।

ख्वबि

ख्वबि मिखां पिहाँ वइ। तर धात्थें धाय्‌गु जूसा ख्वबि धयागु हृदयं पिज्वइ, नुगलं बा वइ। मानव – हृदययात जब चिन्ता, पीडा वं दुःख थें जागु जःजःगु कःति किन्तु की, उबले उकिया प्रतिक्रिया स्वरूप मनूतय् मिखां ख्वबि पिहाँ वइ। खला मानव हृदय छगू अदृश्यगु बस्तु खः, उकियात क्नेसं मखं। तर व हृदयया परिचय क्नेसं मिखां पिज्वइगु ख्वबि द्वारा खंके फु, थ्वीके फु। छाय्‌कि ख्वबि मिखाय् वया मनूतय् हृदयया बाखं कनी। मेगु कथं धाय्‌गु जूसा ख्वबि मनूया बाखं– सफू जुया वया मिखाय् चक्कना च्वनी गुगू सफू ब्वनेवं तिनि मेमेपिसं वयात म्हसीकी अले वया हृदये गज्यागु घाः जुया च्वन बांलाक थ्वीकी। ख्वबि थःथम्हं गबलें हे पिहाँ वइमखु। वयात ला हृदयं पित छ्वया हइ, नुगलं धित्त धिना हइ। तू तिमसीकं चिकं पिहाँ वइमखु। अथेहे ख्वबि नं हृदय नाय्‌वं तिनि ति जुया मिखां वइ। छम्ह मनूयात दुःख, चिन्ता व करूणा थें जापिसं हिच्चायकेवं तिनि वया हृदय मी घ्यो नाय् थें नाइ। अले वया मिखां ख्वबि पिहाँ वइ– नागु हृदयया ति जुया। उकिं ख्वबि दुःखया छुमां खः अथवा दुःखया इलय् मनूतय् हृदयया प्रतिनिधित्व याइम्ह छम्ह दूत। धात्थेंला ख्वबि मानव नुगलय् बज्रं कया पिज्वगु प्रतिध्वनि खः अले मानव हृदयया सजीव चित्र नं। छाय्‌कि ख्वबि मनूतय् नुगलय् घाः जुया पिहाँ वइगु हि खः।

दु:ख धयागु सुयां मयो। सुखी ज्वी सकस्यां यो। तर दु:ख धयागु सुयां मयेवं मवइ मखु। अथेहे सुख नं सुयां येवं मवो। मनूतय् जीवन हे सुख– दु:खया छगू मेला धाइ। जीवनय् गबलें सुखं वइ, गबलें दु:ख। मानवताया सृष्टि जूगु युगं युग दय् धुंकल। आदम व ईभ लिसें कया थन पृथ्वी अरबं अरब मनूतय्सं जीवन हना वने धुंकल। अले थौं नं थन निगू अरबं मयाक मनूतय्स जीवन हना च्वंगु दनि। तर गुगुं हे युगया सुं हे इतिहासकारतय्सं थ्व खँ च्वया वंगु मदु कि सुं मनुखं थ्व पृथ्वी जन्मकाछी सुखं जीवन हना वंगु दु। धाय्गुया अर्थ, थ्व पृथ्वी जन्म जुक्व मनूतय्सं ख्वबि हाय्का वगु दु। उकिं ख्वबि मानवताया चिं ख:।

मनूतय् मिखां ख्वबि गबले तनी ? थ्व खँया कल्पना सिबे बिचा: याय्गु लँ मदु। खला विश्वय् न्हापा स्वया प्रगति जुया च्वंगु दु, बिकास जुया च्वंगु दु। मनूतय् गुलि गुलि इच्छा साकार ज्वी धुंकल, गुलि अभावया पूर्ति ज्वी धुंकल। मनूत त्वहँ युगं थौंया विज्ञानया युगय् थ्यने धुंकल। थौं मनू पपू मदुसां फसय् ब्वय् फु, अन्तरिक्षया यात्रा याय् फु। न्या मखुसां लखय् न्ह्याय् फु। अले मनू धुं थें बमलासां थौं मनुखं हम्ह जक मखु दक्व धुंतय्त स्याय् फु। उकिं मनू धुं स्वया बल्ला, फुक्क स्वया बल्ला। अज्ज प्रकृति हे नं थौं मनुखं धाथें याइम्ह दास ज्वी धुंकल। उकिं आ मनूत तसकं च्व न्ह्याय् धुंकल। छाय् कि मनूतय्के ज्ञान दु, विज्ञान दु. ज्याव: दु, ल्वाव: दु, शक्ति दु, ताकत दु, फुक फुक हे दु। तर अय् नं थौं तक मनूतय् मिखां ख्वबि दुमसूनि। छाय् ? छाय् कि मनूतय् अभाव छता बस्तुया जक मखु, मनूतय् इन्छा छतां मल्या। हानं मनूतय् न्ह्यागु अभाव पूर्ति जूसां, न्ह्यागु इच्छा साकार जूसां लुमधनेगु बानि दु। अभाव पूर्ति जू लिसे अभावया वृद्धि जुया वइगु, इच्छा

साकार जू लिसे इच्छा अप्पो दया वइगु नं छगू मानवीय गुण खः। उकिं मनूतय् इच्छा, अभावयात व्हग त्वाथाय् लः फय् थें गबलें नं जाय् के फइमखु। मनूतय् थ्व प्रवृति प्रकृति बियातःगु छगू सरा धाय्माली। तर थ्वहे प्रवृतिया कारणं हानं थौंया ब्याक्क उन्नति व प्रगति जुया च्वंगु दु। छुं जुया गुगुं इलय् मनूतय् छुं खँया नं इच्छा मन्त कि अथवा छुं बस्तुया नं अभाव मजुल कि मानवताया प्रगति न्ह्यावनेगु पलेसा लिहाँ वनी। छाय् कि गन इच्छा व अभाव-मन्त अन मनूतय् सं न्हून्हूगु बस्तुया आविश्कार याय्गु हे तोता छ्वया बी। तर गन न्हूगु वस्तुया इच्छा दइ, आवश्यक ज्वी अन मनूतय् सं न्हून्हूगु वस्तुया आविश्कार यायां वनी। थ्व हे प्रवृति ऊकिं मानवताया निंतिं छगू बरदान थें नं जुया च्वंगु दु। इच्छा व अभावं मनूतय्त गबलें मतोतू थें ख्वबि नं मनूतय्त गबलें हे तोती मखु। छाय्कि थःगु इच्छा, अभाव व आवश्यकता पूर्ति मजुलकि हे मनूतय्त दुःख ज्वी गुकिया फलस्वरूप मनूतय्त मिखां ख्वबि पिहाँ वइ। उकिं धाय्– मनूतय् मिखां उबले तक ख्वबि तनि मखुनि गबले तक थन मानवता ल्यना च्वनी।

ख्वबिया मानवता लिसे घनिष्टसम्बन्ध दु। मानवता मन्त कि ख्वबि दइ मखु, ख्वबि मन्त कि मानवता ल्यनी मखु। ख्वबियात हुया छ्वय्त मनूतय्सं फक्व जिक्व प्रयत्न याइ अर्थात सुख जक हय्त स्वइ। तर न्ह्याक्व हे सुखी जूसां मनूत सन्तोष ज्वी फइमखु। छाय्कि मानव प्रकृति हे थथे। जंगलय् जक चाहिला कचिगु ला नयाच्वंपिं मनूत स्वया थौंयापिं मनूत न्ह्याक्व हे च्वथ्यंसां इमित सुख मगानि, इमिगु मिखां ख्वबि पिहाँ वया च्वंगु हे दनि। अबले मनूतय् नय्गु, त्वनेगु, व पुनेगु जक इच्छा। उलि मगात, अले थौंया सभ्य व बैज्ञानिक समाजय् वल। अय्नं इमिगु इच्छात ल्यनाहे च्वन।

थुकथं सुख धयागु वस्तुया सीमा हे मदु । उकिं ख्वबि नं न्ह्याक्व हुइत संसां गबलें हुया छ्वय् फइमखु ।

हानं मनूतय् ब्याक्क इच्छा, अभाव आदि पूर्ति जूसां नं पृथ्वी ख्वबि ल्यना च्वनी तिनि । छायूकि थन बुक्क मनूत सिना च्वंगु दु । गुकि याना थन मनूतय्सं थः मां– बौ, मचाखाचा, प्रेमि, प्रेमिका नापया बिछोड सह याय् मालाच्वंगु दु । अले ख्वबि हाय्के मालाच्वंगु दु । तर हानं छुं जुया सृष्टि जुक्व वस्तुया अन्त ज्वीगु प्रथाया पलेसा थन छुं वस्तुया नं अन्त मजुसे सृष्टि जक जुया च्वसां मनूतय्त पूर्ण सुख वइमखु अर्थात थनं ख्वबिया अस्तित्व तनीमखु । छाय्कि थौं सृष्टि जुक्व बस्तुया अन्त जुया च्वनंला, बुक्व मनू सिना च्वनंला थन जनसंख्याय् बृद्धि मानवताया निंति छगू जटील समस्या जुया च्वन धासा कन्हे अथे मजूसे सृष्टि जक जुया च्वंसां छु ज्वीगु ज्वी ? थन मनूत च्वनेत थाय् दइमखु, नय्त नसा दइमखु । अले ? उगु समस्या हल याय्त थन हाइड्रोजन व आय्टम बम्‌त तज्याय्फु । गुकिया कारण मनूतय् मिखां ऊन ख्वबिया वर्षा ज्वी । अज्ज थथे नं ज्वीफु ख्वबि नाप नापं मानवताया नं अन्त जुया वनी । उकिं थन मनूतय् मिखां ख्वबि हुइगु छुं नं उपाय मदु । बरू ख्वबि हे मानव उन्नतिया कारण जुया सदां ल्यना च्वनी । उकिं मानवता दतले थन ख्वबिया अस्तित्व दयां च्वनीतिनि, दयां च्वनी तिनि ।

प्रेम

प्रिय ....

नमस्ते !

छ व जि ज्वी धुंका नं ज्वी निम्ह् योबले नापलायगु समाजं अनुमति बिया मतःगुलि थ्व पौ च्वयगु कष्ट याना च्वना। थ्व पौ खुनुं याउंक ब्वनेगु मौका छन्त दय्मा !

छ व जि सूसु ह्लापा गबलें हे म्ह्मस्यूपि थौं जीवन पासाया र्निति ब्याह्या ज्वी धुंकल। तर ब्याह्या ज्वी धुंकानं ज्वी निम्ह्स्या दथ्वी गुगु व गज्यागु प्रेम दयमागु खः व दु लाकि मदु अथवा दत लाकि मदुनि व जिं बांलाक मस्यूनि। भाग्यं धाय्ला संयोगं धाय् अथवा थथे हे मेगु नं छुं धाय् ब्याह्या याय् धुंका छ जितः यल। थ्व खँ जिं म्हुतुं धया च्वनागु मखु, जिगु नुगलं धया च्वना, आत्मां धया च्वना। थात्थें जि के प्रेम दु। थुकिया विषये मेकथं वर्णन याय्त जिके शब्दत मदु। मेपिनिगु परिभाषा जि मस्यू तर जिगु थःगु परिभाषा कथं छ प्रति जिगु गुलि प्रेम दयमागु खः वयासिकं अप्पो जक मछु गाक्कं अप्पो दु थें च्वं। छगू खँ छन्त कने मास्ति वो–प्रेमया विषये जि छन्त गुगु खँ धया च्वना उकी म्हुया छुं खँ दुमथ्या। थन जि निगू आत्माया दथ्वीयागु स्वापूयात हे प्रेम धया च्वना। करपिसं छन्त बाँला अथवा बाँमला धाइबले छ प्रति दया च्वंगु जिगु प्रेमय् गबलें नं गुगुं असर प्रतिक्रिया वा धक्का लगय्

मंजू। छखेला थुकी हे जितः गौरव ता छाय्कि छ प्रति जिके शुद्ध प्रेम दु धयागु खँय् जितः न्ह्याबले घमण्ड जुया च्वं। ह्रानं मेखें छंगु रुप व ह्रिसि आदि बिचाः याना च्वनेबले थ्व खँया गबलें कल्पना तक नं याय् मफु कि थन जक मखु मेगु नं गुगुं लोकय् छ स्वया बांलापि मेपि दइ। जि थथे धाय्बलें सुं मेपिनिगु नुगलय् घाः मजूसा यो। कारण थ्व छंके दया च्वंगु जिगु क्वात्तुगु प्रेमया प्रतिक्रिया खः। छाय्कि जि स्वे बाँलागुया परिभाषा हे योगु खः। थ्व फुक्क धाय् धुंका नं जि छंके छन्त येय्केगु व मयेय्केगुया न्ह्यसः न्यना च्वना। छाय्कि छगू पक्षीय प्रेमयात जि भामपिया। ह्रान छं हे मयोसा जि छन्त येय्का च्वनेगुया नं ला अधिकार मदुनि। तर जि जिगु प्रेम उबले तक लितकाय् मखुनि गबले तक छं जितः मयेय्कल अथवा मयेय्के धुंकल धयागु खँय् विस्वास मवनी।

आ थन अधिकार व येय्केगु मयेय्केगु खँ वःगुलि जि धाय्–थ्व क्वःछीगु छंगु अधिकार छंके हे दु। अले छ जितः येय्कंत नत जि थःगु स्वालय् श्रृंगार याय् नत जि थःगु नैतिक तथा मेगु गुगुं सिद्धान्त, लक्ष आदीयात हे ह्रीका छ्वय्। जि धाय्हे धुन दुने नुगलं निसें पिज्वःगु प्रेमयात हे जक धात्थेंयागु प्रेम धाइ। मनूतय्सं गुलाव स्वांयात येय्कंथें खालि यौवन, मादकता आदी वाह्य कारणं जक ज्वीगु प्रेम ता नं ला च्वं च्वनी मखु। खःका प्रेमं लिपा थुमि विषय अप्पो मात्राय् सम्वन्ध दइ। तर अय्नं जिगु धापू ला हृदय हृदयया प्रेम हे सर्वोपरि ज्वीमा। थुगु रुपं ज्वीगु व जूगु प्रेम जक ता च्वने फइ, अज्ज करपिसं जक मखु क्रीसं हे नं थज्यागु प्रेमयात त्वाथला छ्वय् फइ मखु।

क्री निम्हस्या प्रेम प्रेमि व प्रेमिकाया सम्बन्ध अप्पो निम्ह मनूया सम्बन्ध खः। उकिं थुकी मानवीय भावना ओतप्रोत ज्वीगु

अस्वाभाविक मखु । गन तक जिगु सम्बन्ध दु जि ला थ्व हे धाय्-
ज़ि छन्त थ्वहे भावनाया आधारे प्रेम याना च्वना । 'निम्ह मनूया
सम्बन्ध, जिगु थ्व बाक्ययात बाँलाक थ्वीक्यगु अनुरोध याना च्वना।
जिगु तात्पर्य थ्व कि झी निम्हस्या सम्बन्धयात तुच्छ खनेगु अथवा
केवल झी निम्हस्या ब्यक्तिगतया गुप्त सम्बन्ध जक भापेगु तःधंगु
भूल ज्वी अज्ज धाय् तःधंगु अपराध ज्वी । कारण झीगु सम्बन्धं
पिहाँ वइगु नतिजां अले झीगु सम्बन्धं हे नं गुगु इलय् झीगु थःगु
देश, मानवता अले विश्वयात हे नं परोक्ष अथवा अपरोक्ष कथं
प्रभावित याइ तिनि, असर परे ज्वी तिनि । थुकिया बिषय अप्पो
ब्याख्या याना च्वनेगु अनुचित भापा अय्न छं थ्व खँयात बाँलाक
मथूसा जि थुलि धया वी कि झी नं छन्हु सृष्टि कर्ता ज्वी तिनि।
उकि हे ला जि धया च्वना झीगु हृदय विशाल ज्वीमा संकुचित
मखु ।

थ्व फुक्क खँयात तोता झीगु हे जक खँ ह्लाय्गु जूसां जि च्वे
धयाथें झी निम्हस्या जीवन पासाया निंति ब्याहा ज्वी धुंकल। उकि
झी निम्हस्या परस्पर क्वात्तुक प्रेम ज्वी धुंकूगु खःसा आ झींपि थौं
जक मखु कन्हे व कंस नं अर्थात झीगु जीवन दतले नापं थ्व जीवन
हना च्वने मागु दु । छं स्यू जीवनय् अनेक समस्यात वइ-गबलें
गबलें ला थ्व समस्या थपाय्सकं जटील नं ज्वी की झी म्वाना
च्वनेत तकं अनेक प्रयत्नत याय् माली । ज्वीफु समाजं हे नं छकः
निकः झीत हाकुतिना हइ । थथे हे गबलें गबलें अनेक आर्थिक तथा
अन्य संकटत नं झीगु ःह्योने वइ । हःः, थ्व फुक्क समस्या, संकट
आदीयात झी निम्हं जांना निरन्तर दूर याना छ्वय्गु हे झीगु जीवनया
संयुक्त ज्या ज्वीना । थ्वला जुल दुःख वइबले यागु खँ । आ सुखया
इलय् नं झीगु प्रयत्न थथेहे ज्वी माली । झी निम्ह जाना ह्नेगु
सुखी जीवनया बिषये ला छु धाय् थुकिया तुलना स्वर्गया गुगुं नं

सुख नाप यायगु स्वेगु हिम्मत हे दय् थाक्वी । थुकी सन्देह मदु । थुकिया निंति केवल शुद्ध प्रेमया जरुरत दु। गुगु जि छन्त समर्पण याय् धुंथे च्वं । उकिं जिगु निंति ला आ छंगु ब्यबहारया हे जक प्रतीक्षा यायगु सिवे मेगु लँ मन्त । छं पाखें जि थुकिया आशा याय् । छंगु सम्बन्धय् वय् धुंगुलिं जि विश्वास नं याय् । तर जि गबलें हे थुकिया निंति छन्त विवस याय् मखु नत थुकिया निंति जि छन्त आग्रह हे याय् । छायकि जि छंगु अधिकार व स्वतन्त्रतायात न्ह्याबलें सम्मानया दृष्टि स्वया च्वना ।

की निम्ह्स्या दथ्वी ब्याहा ज्वी धुंकल। थ्व हे जक जिं छन्त व छं जितः धाइगु प्रेमया आधार मज्वीमा। अथेसा ब्याहा धयागु छगू प्रेमया दकले सत्तीगु अवस्था खः। तर कीगु ब्याहा धासा प्रेम ज्वी न्ह्यो हे जुल । उकिं हे ला ब्याहा ज्वी धुंका नं कीगु न्ह्योने प्रेमया न्ह्यसः वया च्वंगु । खला थ्व समस्या कीत जक मखु कीगु समाजया मेमेपिं ल्यासे ल्याय्म्ह तय्‌त नं वो । मेमेपिसं थ्व समस्या-यात गथे समाधान यात उकिया हे जक पृष्ठभूमी कीसं नं छुं कोम-छीमा । छाय्कि प्रेम धयागु मेगु प्रेम नाप तुलना याय् फइ मखु । हानं थ्व नं लुमके बहः जू कि प्रेम धयागु यायगु मखु ज्वीगु खः । धात्थेंला जिं छन्त गबलें हे प्रेम यायगुली अप्पो कुतः मयाना। तर मानो छं जिगु हृदये छं प्रति प्रेम यायगु या पुसा प्यूगु थें जिगु हृदयं छन्त प्रेम यात । जि छन्त महेकुसे धाय् फु कि उकिं आ जिगु हृदय छ पाखें लिचिली मखुत गबले तक कि छं उकियात अस्वीकार मयाइ । जिगु धापू थुलि हे जक खः कि छन्त प्रेम यायगुया बिषये जिगु हृदय जिगु थ गु अधीने मदु । उकिं हे ला जिं धया च्वना जिं छन्त प्रेम यानागु मखु जूगु खः । तर आ जिं छन्त प्रेम ज्वी धुंकूगुलिं प्रेम याना च्वना । थ्व खँयात छं नं थ्वीक्यगु प्रयत्न यासा शायद छन्त छगू निष्कर्षय् वयत अप्वी अर्थात् छंगु हृदये जि प्रति प्रेम दःसा

हे जक छं जितः प्रेम याय् फइ। (छं जितः थुकथं याइग् प्रेम हे जक जि येय्के)। नत्र छं विवस जुया अथवा स्वँगु दवावे वया जितः प्रेम याय्गु स्वत अथवा यात धासा थ्व छंगु व जिगु निंति जक मखु जि च्वे धयाथें छीगु देश व मानवतायात नं भि ज्वी मखु। छी निम्हस्या सम्बन्धे नं जि तःको मखि देश व मानवताया खँ न्ह्यथने धुन। मनू तयसं धाइ थ्व केवल प्रगतिशील ज्वीगुया निंति छगू शब्दजाल जक खः। तर जि थ्व खँयात स्वँगु नं अवस्थाय् मानय याय् मखु। छाय्की छीसं स्यू छम्ह छम्ह मनू मुना थन देश दया च्वन, मानवता दया च्वन। छी निम्ह जक स्यन कि अथवा छी निम्हेसिगु अभावे थन छीगु देश व मानवताया अस्तित्व दइ मखु धका जि गबलें नं धया मच्वना। जिं ला थुलि हे जक धाय्गु हिम्मत याय् कि छी नं मनू, छी नं छीगु देशया नागरिक, छी नं मानवताया छगू अङ्ग (चाहे न्ह्याक्व हे चीधंगु महत्व छीगु ज्वीमा) अले थ्व नं धाय् फु कि छी भविष्य पाखे न्ह्याबना च्वनागु दु। बस् जि थुलि हे जक धाय्। तर थुकिया व्याख्या याय्त नं जि संखना मग्या। गथेकी छी निम्ह मनू भविष्य पाखे न्ह्यावना च्वनापि। अले सुनां धाय्फु कि छीगु देश प्रतिया छीगु कर्तव्य व मानवता प्रतिया छीगु धर्म सीमित धका। भविष्यया प्वाथे छु दु छु मदु सुनां धाय् फु ? भविष्यं छीत छु दय्की छी सन्तानयात छु दय्की सुनां छु स्यू ? अले देशया निंति छी निम्ह मनू हे जक धाय्गु व मानवताया निंति छुं हे मखु धाय्ग् गथे उचित ज्वी ? छह्म मनुखं विश्वयात ख्याय्फु, मानवतायात थीफु धयाग् खँया उदाहरण ला इतिहासं न्ह्याह्मसितं क्यना च्वंग् दु। हिटलरं विश्वयात मख्याला ? बुद्धं थौं मानवतायात थिया मच्वंला ? थौंला छन विज्ञानया चहल पहल दुग् ई। अले छम्ह मनुखं मखुला थन बम् दय्केगुया सिद्धान्त पिकाग् ? उकिं केवल छह्म अथवा

निह्म मनूया सम्बन्ध धका प्रेमया दुरुपयोग मयायत जि ह्मानं छन्त अनुरोध याय् । अले दुनुगलं निसें थ्व धाय् कि छं जि नापया प्रेमया विषये न्ह्याग नं खँ ल्वःछी न्ह्यो छीग देशयात लुमंकी, मानवताया बिचाः यायग स्व, विश्वया चिन्ता या । थ्व ला जुल छीग धर्म व कर्त्तव्य आदिया बिषये छुं खँ । छीपिं निम्हेसितं यइ छीग जीवन सुखी व आनन्दमय ज्वीमा । उकिं छीसं ह्नापा थःथःग कर्त्तव्य नि पू वंके मा । अले तिनि छीसं सुख व आनन्द प्राप्त याय् फइ ।

अन्त्ये वया जि छन्त ववात्तुक धाय् कि छं प्रति जि न्ह्याक्व हे प्रेम दःसां जिग निंति छ स्वया जिग देश तःधं । छंग अनुपस्थिती अथवा छ नापया विछोडय् जिग नुगः ख्वइ, जि ख्वय् । थुकियात पनेग अधिकार स्वँकें दय्मा मदय्मा जि ख्वयां तोत्य । तर जिग देश मदइबले जि ख्वय्ग अधिकार मदइग जक मखु ख्वय्ग हे अन शायद अपराध जू वनी । उकिं देश मन्त कि छंग जिग अस्तित्व हे ल्यना च्वने फइ मखु । अय् जूगुलि छंग निंति नं जि स्वया छंग देश तःधनेमा । छंग निंति जि व जिग निंतिं छ जुया म्वाय्ग स्वया छ नं जि नं थःग देशया निंतिं म्वाय्ग भिं जक मखु भिके नं मा । छी चिच्चाधंग देशया नागरिक, छीग देश अपायसकं उन्नति नं मजूनि । अले थौंया अणु व परमाणुया युगय् नं छी खुकुरि ज्वना स्वतन्त्रताया पिवा च्वं च्वना । थुकिया हे कारणं मेमेग देशं छीत बमलाग देश भापी । अथेला थौंकन्हे अन्तरराष्ट्रिय जगतय् सह–अस्तित्वया भावनां थाय् काय् धुंकूगु दु । अथेमां बल्ला त्या यायग साम्राज्यवादी नीतित नं ह्नना मवंनि । उकिं ज्वीफु छीग देशयात नं गबलें थज्याग साम्राज्यवादी नीतिया सामना याय् माली । अज्याबले देशया निंतिं म्वाना च्वनाम्ह जिं थःग देशया निंतिं अज्ज म्वाय्त संघर्ष याय् माली । उग इलय्

जितः जिगु देशं च्वय् सुनं मेपिं तःधनी धयागु खँ गय् लुमना च्वने फइ ? जिं थ्व धयागुया मतलब थ्वहे खःकि गुगुं छगू निगू विशेष इलय् छं प्रति जि प्रेम दया नं व खँ लोमने फु, व खँया वास्ता मयाय् फु । थथे हे जुया वनीबले छं जितः छंगु प्रेम प्रति अन्याय यात धायगुया अधिकार छन्त बी फइ मखु । जिं नं छंके अज्यागु अधिकार फ्वने मखु ।

ह्ानं जिं छन्त गबलें हे जि स्वया क्वय् तया स्वयगु हिम्मत जक मखु कल्पना तक नं मयाना । जिं स्वय् छ गुलि ग्यं जि वयां च्वय् ग्यं धायगु व जि स्वया छ ग्यं धायगु क्री निम्हेसिकें अधिकार मदु । प्रेमया बिषये खँ ह्लाइबले अप्पोस्यां 'निम्हं छम्ह' धयागु खँ पिकाइ । थुकियात जि नं मानय् याय् । तर जितः ला थथे च्वं निम्हं छम्ह धायगु खँ दःसां छम्ह छम्हया थःथःगु हे अधिकार व स्वतन्त्रता दया च्वने मा । थुकिया अभावय् प्रेमया मू हे दइ मखु, अस्तित्व हे तना वनी । निसन्देह बराबरिया आधारय् प्रेम जुसा हे जक अथवा जूया च्वं सा जक व प्रेमया मू च्वंच्वनी, अस्तित्व दया च्वनी । प्रेम उकिं घच्चायापुगु खँ मखु । छं नं सीःमा प्रेमया हे आधारय् संसार म्वाना च्वंगु दु ।

आ छता खँ ल्यँ दनि-क्री प्रेमया पवित्र खिपतं परस्पर आवद्ध ज्वी धुंका नं क्रीत सुनानं फाया बी तिनि । उकिं न्ह्याक्व हे ह्लासां क्री नं छन्हु बाय् माली तिनि । क्रीसं ला धाय् क्रीत फायगु शक्ति स्वेकें नं दय् फइ मखु । तर थ्व खँ शब्दत हे जक जुया ल्यना च्वनी । जिगु संकेत मृत्यु नाप खः । मृत्यु मनूत स्वया थौं तक बलाना च्वंगु दु । उकिं क्रीसं वयात बुकेगु खँ सती मजूनि । उकिं मृत्युं क्रीत फाया बी तिनि । तर छ ह्लापा जि नाप बाया वने मालि लाकि जि ह्लापा बाया वने माली क्रीसं मस्यू । क्रीत मयेक नं थथे

ज्वीबले छुं यायूगु धयागु खँ ला उब्लेयागु परिस्थिति स्वया हे जक ज्वी। अथेसां जितः धाय् मास्ति वो-मदय् धुंकूम्हेसिगु लुमन्ती थःगु ल्यंगु जीवन फुका च्वयूगु स्वया सुं मेम्ह नाप ह्नेगु उचित जू थें च्वं। अथेला थज्यागु जीवन ह्नेगु क्वीगु निंतिं लाभदायक ज्वी मखु। छायूकि क्वी नाप हं वइपिनिगु जीवनय् नापं थुकिं बाँमलागु नैतिक अथवा मानसिक प्रभाव लावनी। गुकिं याना वयागु जीवन नापं कष्टदायक जूवनी। न्ह्याथेसां दुःख, निराशा व ख्वबि, क्सुकाःयात जक पाचिना याकःचा च्वं च्वनेगु स्वया ह्लानं स्वँगुं जीवन यात ग्वाह्गलि बीगु अथवा स्वँगुं ग्वाह्गलि थःगु ल्यंगु जीवनया निंतिं कायूगु जिं स्वे छगू प्रगति थें च्वं। न्ह्यागु ज्वीमा थ्व तापागु खँ यात थन हे तोता आशा याय् क्वीत अथे गबलें हे मज्वीमा।

ताह्गकयूक अनेक खँ च्वय् धुन। आ छंगु लिसःया प्रतीक्षा नापं पौ क्वचायूके।

छंम्ह ....

सीगु मत

तिमिला मदुगु चाह्लय् कोठाय् च्वंच्वनागु अचानक बिजुलि मत स्याना हल। सीगु मतं जिगु कोथायात नं खिउँका बिल। धात्थें जिगु तइसे च्वंगु कोथाय् आ खिउँसे च्वन, तसकं हे ख्यूँसे च्वन। जिगु कोथाय् ज्योतिं थाय् त्वतेवं अह्रो ? अन्धकारं कृतान्त थाय् काल। जिगु मिखा कां थें जुल। जिगु मिखां स्वेवं जिं खनी धका च्वेनांला गन खः धका जितः ला जःनं धका खवय बिया च्वंगु। जः मदय्वं जिगु मिखा त्वलं चाय्का च्वनानं जिं कोथाया छुं हे बस्तुत मखन। जि थःत हे नं मखन। जितः म्हाइपुसे च्वना वल, लागिमिगि चाया अले छकोलं कोथायात तमं धया–'शून्य'।

शून्य ! शून्यया परिभाषा जिं स्यूसां थौं तक जिं शून्ययात मखनानि। छुं हे बस्तुत मदुगु, अँ छुं छुं हे बस्तुत मदुगु थाय्यात शून्य धाइ। व बस्तुत जिगु मिखां खंगु ज्वीमा मज्वीमा, शून्ये छुं नं बस्तुत दइ मखु। अज्ज ला उगु थासय् नुगलं तक नं छुं मखनेमा गुगु थाय्यात कीसं शून्य धाय्। तर व थाय् गन दु ? न्ह्याथें जागु शून्ययात नं शून्य मखु धाय्गु ताकत जिगु नुगःयाके दु। जिगु नुगलं छुं मखंगु, छुं खंके मफइगु थाय् थ्व विश्वे जक मखु ब्रह्माण्डे नं दइ मखु, दइ हे मखु। ब्रह्माण्ड धयागु हे पृथ्वी, मेमेगु ग्रहत व असंख्य नगुतय् छगू समूह च्वंच्वंगु थाय् खःसा ब्रह्माण्डया दुने

शून्य हे गथे दइ ? धात्थें शून्य बया दुगु हे खःसां शून्य खनीम्ह दतकि ला व थाय् शून्य मखुत। छाय्कि स्वैम्ह मनू दतकि हे व थासं शून्यता चिला वनी अर्थात अन मनू थःहे व शून्ये दय् धुंकी। न्ह्यागु ज्वीमा, सीगु मतं हःगु अन्धकारं जिगु कोथा खिउँसे च्वनेवं जि उकियात शून्य धया बिया।

धात्थें जिगु कोथा–शून्य। अन छुं छुं हे मदु। जिगु मिखां अन छुं छुं हे मखं। ह्लापा जि खना च्वनागु जिगु कोथाया छुं हे बस्तुत जि मखं। जि थःत हे ला मखं अले मेगु छु खनी ? मत सी न्ह्यो प्यंगः अंगलं चाहुला च्वंगु जिगु बःचाकूगु कोथा आ सीमा हे मदुगु थें च्वंग् ब्रह्माण्ड स्वया नं तःकू विशाल थें च्वं। अले जि अनया द्यो थें गपाय्धिकः गपाय्धिकः। तर मत सीगुलिं जि छुं हे मखं। अंगले यग्गाना च्वंगु जिगु तस्बीर नं जि मखं। तर जितः लुमं जिगु तस्बीर छ्यु नकिने यग्गाना अंगले लिधना च्वंगु दु। जि थ्व नं स्यू छन्हु व नकि त्वधुल कि अथवा छन्हु व अंगः दुना बिल कि जिगु तस्बीर क्वे कुतुवया तज्याइ, म्वाथः जुया गुइ। अले उकिया अस्तित्व अनं तना वनी। सीगु मतं याना कोथाय् च्वंगु न्हायकं नं जि मखं। गुगु न्हाय्कने जि बरोबर थःगु ख्वाः स्वे नं। तर मत सीगुलिं न्हाय्कने जि थःग् ख्वाः गोकः गोकः मछि तुंक तुंक स्वयानं खके मफु, खं हे मखं। कन न्हाय्कनं जितः हिस्याय्थें याना धया हल–"जः हे मदय्क छं जिके छु खनी ?" धात्थें खः जः मदुगुलिं जि न्हाय्कने छुं हे मखं, थःगु ख्वा नं मखं, न्हाय्कं हे नं मखं। न्हाय्कनं खःगु हे धाल जः मदय्कं जिग् मिखां छुं खनी मखु। तर न्हाय्कं तसकं हे च्वापुकाम्ह खनी, धाल–"... उकिं मनू हे जक सकतां मखु, छिंपि म्वाय्त नं स्वैगुं बः मा, स्वैगुं कृपा मा।" न्हाय्कनं धागु थ्व खँ खय्मा मखय्मा, छगू निर्जीव बस्तुखं मनूथें जाम्हेसित थथे क्वह्यंके बीगु जिग् निंति सह्यं

मजुल । अले छु मखंगु मिखां फन छु मखन । न्हाय्कंयात तमं चु चु ज्वीक तछ्याना बिया । तज्याज्यां हे हानं न्हाय्कनं तः सलं धया हल–"हः थ्वहे छिमिगु अन्तिम इतिहासया चित्र खः ।" न्हाय्कंया थ्व खँ जि छकोलं थ्वीके मफुत । मानवताया इतिहास नं गबलें क्वचाइ धयागु खँय् जितः विश्वास मवं । उकिं हे ज्वी चु चु ज्वी धुंका न्हाय्कनं न्वसलं धया हल–बम् ? धात्थें खः विश्वे दक्व फुक्क बम्त तज्यात कि मानवताया इतिहास पू वनी । जि निर्जीवगु न्हाय्कंयात तमे तछ्याना बिया । छु थुकिया हे बदलाय् निर्जीवगु बम्तय्सं मानवतायात तछ्याना बीगु ला मखुला ? जितः आ ग्यासेंवल । न्हाय्कं तछ्यानागुली पश्चाताप नं जुल । न्ह्यागु थजु मत मच्यागुलिं जि जिगु सन्दू नं मखं । तर उकिया दुने थ्व थ्व वसः दु धका जिगु नुगलं खं । गुगु वसः पुनेवं हे तिनि मनूतय्सं जितः सभ्यया तंय् तइगु नं जि खना च्वना । तर ख्यूंगु कोथाय् ? सीगु मत दुगु कोथाय् ? ख्यूंगु कोथाय् सभ्य व असभ्य धयागु शब्दत हे गय् दुहाँ वय् फइ ? जि जितः हे मखं थाय् मेपिं सुनां खनीं ? नकिनय् यान्तां प्यान्तां खाया च्वंगु लंसुरुवालं धया च्वन–"जि छन्त येइबलेयात मखु मालीबलेयात जक खः ।" धात्थें खः लं मनूतय् फी येयाच्वंगु मखु फी मालाच्वंगु । नय् न्ह्याला मखु नय्माला नय्माला च्वंगु । थथेहे सी मजिया म्वाना च्वंपिं नं जि ख । म्वाय् मफया सिना वंपिं नं जिं खना च्वनागु दु। संसार थथे हे ला खःनि । गुम्हेस्यां ह्याकुगु यो गुम्हेस्यां तुयूगु यो । ह्याकुगु मयोपिं भूयूतय्सं छम्ह अफ्रिकी ल्यासेयात धाइ–ह्मंग्वा थें ह्याकुसे च्वं । तर वहे ल्यासेयात वेया प्रेमिं धाइ–चन्द्रमा थें तलतल थी । तर जिगु सीगु मत दुगु कोथाय् सु तुयू सु ह्याकु सु भुयू सु ह्याउँ छु सी मदु । धात्थें संसार नं थथेहे जुया व्यूसा गुलि ज्यू । थथेहे जूसा निर्ति जाति भेद धयागु घच्चायापुसे च्वंगु वाक्य जक मखु भावना हे नं

तनावनी । अज्ज अफ्रिकीतय्य निग्रो व अफ्रिकायात हाकुगु, ख्यूंगु धाइपिं हानं छतँ च्वे यागु सभ्यताय् थ्यनी । मखुसा सीगु मतय् नं छुं खने दया वइ, हाकुपिसं नं तुयूपिन्त तुयू हे धासां व शब्दया मेगु अर्थ पिहाँ वइ । अले विश्वे छु मज्वी, सकतां ज्वी । हाकु योपिसं हाकु हे जक हय्‌त स्वइ, तुयू योपिसं तुयूगु हे जक ।

कोथाय् सीगु मत हे तिनि । उकिं तुयूगु सफुती जिं हाकुगु आखः मखं । अले सीगु मतया उपस्थिती जिगु ख्यूंगु कोथा छगू पवित्रगु थाय् थें च्वना वल गन च्वंगु तराजुइ न्ह्यागु लना स्वःसां उलि हे तौल । तर जिगु डांक टिकट संग्रह नं जि मखं । अय्‌सां जि स्यू व संग्रहलय् सी धुंकूपिं जुजुपिनिगु नं टिकट दु म्वानिपिं जुजुपिनिगु टिकट नं दु । तर फुकस्यां थौंतले वहे छगः श्रीपेच जक पुया च्वंगु दु । छगू टिकटय् मदय् धुंकूम्ह हिटलर कस्सिक धस्वाना उलि हे फुई पिकया च्वंगु दु गुलि त्वं थःगु इलय् विश्वयात क्यना वन । अले मेगु छगू टिकटय् गौत्तम बुद्ध नं थ्व बम् व शस्त्र अस्त्रया युगय् नं इकि धिकि तक हे मसंसे शान्त जुया धस्वाना च्वन । थ्व छुं हे दृश्यत जिगु मिखां मखं । तर सीगु मतं जिगु नुगः यात खंके विया च्वन–हिटलरं लखंलख मनूत स्यासां व बुना वन । बुद्धं मारया प्रहार फफं त्याका वन । ज्योति व अन्धकारे पागु हे छु ? ज्योति मदुगुलिं जिं मिखां मखं तर मत सीगुलि हे जिं सकतां खना च्वना । उकिं न्ह्यागु खँय् नं पिने जक मखु दुने नं स्वय्‌मा । अले तिनि उकी दुसं धात्थेयागु छुं खनी, उकिया गुण खनी, सुलाच्वंगु रहस्य थ्वी । पिनें जक स्वय्‌बले ला सीगु मतय् दुसं छुं नं खंके फइ मखु । तर वहे सीगु मतय् बाँलाक दुने थ्यंक वना स्वय्‌बले भूत, भविष्य व वर्तमानया अणु अणु तक नं स्पष्ट खने दया वइ, सी दया वइ ।

सीपिं मनूतय् मिखां खनीम्ह्खु धाइ। खः सीपिनि मिखां छुं नं खनी मखु। वया ह्म हे सी धुंका वया मिखां छु ज्या बी ? न्ह्याथेसां जि स्यू, जि मसीनि। अय्‌नं जिगु मिखां छुं हे मखं, खंके हे मफु। धात्थे जि सीबले जिं छुं नं खनी मखु। जिगु कोथा जक मखु जिगु देश व जिगु विश्व अले जिगु ब्रह्माण्ड नं जिगु मिखां खनीमखु। जि केवल प्राण जक जुया ल्यना च्वनी। अले संसार जिगु निर्ति मतसीगु कोथा थें च्वनी, दुरुस्त थ्वहे ख्यूंगु कोथा थें। उबले नं जिं जिगु कोथा खनी मखु जिगु ह्म हे नं खनी मखु। अले ससारं जितः मनू मधासे लास जक धाइ। अले जिं नं संसार-यात शायद ख्यूंगु कोथायात थें शून्य जक धाइगु ज्वी। छाय्‌की जि संसारे छम्ह हे मनूत खनी मखु,, छखा हे छें खनीमखु अज्ज पृथ्वीयात हे नं जि खंके फइ मखु। खं हे खंसां जिगु नुगलं हे जक छुं खनी। अले जि जिगु लासयात उनालि पिहाँ वःगु कुँयात छगू न्हूगु कारखानाया कुँ प्वालं पिहाँ वःगु कुँ धका भापीगु खःला अथवा जिगु छें मि नया पिहाँ वःगु कुँ धका च्वनीगु खः, छु खः छु मखु छु खइ छु मखइ थौं हे जिं धाय् मफु। तर थ्व अवश्य खः कि मतसीगु कोथाय् जि गुगु अवस्थाय् च्वंच्वना उगु हे अवस्था अज्यागु हे अवस्था जिगु मृत्युं लिपा नं ज्वी तिनि। जि सीकं हे थनं यत्रव मनूत सिना वने धुंकल। तर इपिं स्वैगुं हे म्ह थन मदय् धुंकल। इमिगु प्राण नं गनं ल्यना च्वन तिनि ज्वी। अले वहे प्राणतयसं कीत न थः थःगु नुगलं स्वया च्वन ज्वी। गुंगु प्राणत ला कीगु लिक्क दुला छुखः छु खः। तर दयां छु याय् ? कीसं चुपी ल्वहना फैयात पाले त्यने बले अथवा छम्ह मनूयात थः शत्रु धका तुपः तप्यंकबले अथवा सुनानं स्वैगुं देशय् हाईड्रोजन बम कुरुके त्यतीबले बुद्ध मोहम्मद व क्राईष्टपिं वया कीगु ल्हा पं वइ मखुत। स्वर्ग वनेगु लोभं द्वलं द्व मनूतय् नय् मखंसां कोटी होम

थाना च्वानीगिन्त नं आदम व ईभं वया स्वर्गय् भि मभि सीकेत ज्ञानोपार्जन यायगु अधिकार मदु, उकिं अन सुख व आनन्द मदु धका कं वइमखुत । तर जिगु कोथाय् सीगु मत दुगुलिं जिं चुपि मखं । बरू चुपीया पलेसा वहे बुद्ध, क्राईष्ट व मोहम्मद पिनिगु उपदेश व सन्देश जिं खना च्वना, अले क्री आदम व ईभं ज्ञान व बुद्धिया निंतिं स्वर्गया शासक [द्यो] या प्रति साहसपूर्ण विद्रोह याना स्वर्गं पृथ्वी वःगु खँ नं थुल । अले पृथ्वीयात तोता स्वर्गया उच्चारण यायगु तक नं पाप खः धयागु खँ नं सिल । थथेंहे सीगु मतं जितः जिगु क्यूंगु कोथाय् अनेक खँत सीके बिल, खके बिल, थ्वीके बिल ।

सीगु मत मच्यानी थें तिमिलायात नं सुपाचं तोपुया तल तिनि । उकिं क्याल पिने नं खिउँसे च्वं । क्यूंगुलिं जिं तःजागु चिजागु छें मखं । फुकं बलचा थें अथवा फुक महल थें खना च्वना । तर जिं वाँलाक स्यू थ्व क्याक्क जितः सीगु मत जक खके बिया च्वंगु । धात्थेंला थन भराय्खागु छेँ दु तःखागु छेँ दु अले चिखागु व चिकीचाखागु नं । देश फुकमिगुं साजा धाइ । तर देशयागु सम्पति फुकमिगु मजू । हानं संसार लाखय् विचित्र हं । फल्चाय् च्वंम्हेसित तोता देगलय् च्वंम्हेसित जक पुज्यावसेलिं संसार विचित्र मजूमा छु ज्वी ? सुयां मस्तय्सं चन्द्रमायात हे जक पापा धका म्हसीका च्वन, सुयां मस्तय्सं पापायात हे म्हुतु म्हुया च्वन । अले संसारयात विचित्र धायगु हे छाय् ? संसारला गथे दयकल अथेहे बनय् ज्वी । तर सीगु मनयात पक्षपात मयो । उकिं वं जितः नं पक्षपातयात खके मज्यू । उकिं सीगु मत च्यागु मतया क्वय् खने दैगु क्याक्क अनगणया विरूद्ध विकाश, प्रगति व उकिया निंतिं न्हू-न्हूगु क्रान्ति यायत प्रेरणा बी । अले थ्वं च्यागु मतया

जलय् खने मदुगु व खंके मफइगु सकतां खंकेत मनूतय्गु नुगलय् मिखा छुनाबी। उकिला मनूतय्सं अन्धकारे नं छुं खना च्वन, शून्ये नं द्यो खना च्वन।

सीगु मत, ख: थ्व च्यागु मत मखु। तर च्यागु मत स्वया छु खँय् कम? च्यागु मतं ज: बी। सीगु मतं नं ला फ्रीत अन्धकार ब्यूनि। ज: न बस्तुत खक बी। अन्धकार ला फ्न् बस्तुया दुने दुने च्वंगु हा क्यना बी। ज:या न्ह्यान मनूया म्ह खके फु। तर अन्धकारे ला मनूया नुग: हे खके फु, प्राण हे ल्वीके फु। सीगु मत च्याइ तिनि ह अले अन्धकारयात ख्याना छ्वइ तिनि ह। अय्सा च्यागु मत न ला सां तिनि नि, वं नं ला प्रकाशयात ख्याना छ्वय् फुनि। प्रकाशया अर्थ विकाश, प्रगति व क्रान्ति ख:सा अन्धकार वहे विकास, प्रगति व क्रान्तिया जड् ख:। सूर्द्योया जल नं छगल पृथ्वी छ्गोल मच्व:। बागलय् जलं लँ क्यना च्वनीबले अन्धकार न ला बागलय् लँ क्यना च्वंगु दुनि।

थ्व प्रतियोगिता व प्रतिद्वन्दिया खँ मखु। उकि मनूतय्सं च्यागु मतया क्वय् जक मखु सीगु मतया क्वय् नं छुं खकेगु कुत: याय्मा। अले मनूतय्सं थ:थ:के च्वंगु अज्यागु मतत स्याना छ्वय्मा गुगु मत ह्याकु व तुयू खंका बी, मिसा व मिज नियाय् तया बी, पूर्व व पश्चिम निखे स्वका बी। मखु मनूतय् उगु मत स्याय्गु इच्छा मदुसा थुकी सन्देह मदु छन्हु व मत विश्वयातनं छ्वय्की तिनि। छ्व छ्व अले धू धू जुया विस्व खिउँसे च्वनीबले व अन्धकारयात सीगु मतं थ: नाली मखु।

खबरदार !

छन्हु शून्य चान्हय् कोथाय् च्वना कल्पना नाप म्हितु म्हितुं जि रूस, बृटेन व अमेरिकाया छगू संयुक्त बैठकय् थ्यन। बैठकय् स्वम्हसिनं नं विश्वया पूर्ण निःशस्त्रीकरण विषये विस्तृत छलफल याना च्वंग् जुया च्वन। उकि जि व बैठकयात तसकं पवित्र अले महान भापा। छाय्धासा विश्वया मानवता अज्ज विश्वया हे भविष्य व स्वंग् राष्ट्रतय्गु सभाया सफलताय् आधारित जुया च्वंग् दु। उकिं जिं व सभाया आदर यासे कोथाया छकू कुनय् मौन जुया दना च्वना ताकि व सभाय् जिग् पाखें छुं खलबल पिहाँ मवेमा। बैठकय् गरम गरम नक्सां बहस जुया च्वन। स्वम्हसिनं नं निःशस्त्रीकरणया आवश्यकताय् बः बिल। अले स्वम्हं निःशस्त्रीकरणया निंतिं तयार जुल। तर अपशोच ! स्वम्हं निःशस्त्रीकरणया पक्षपाति जुया नं नियन्त्रण निरिक्षण आदि उकिया लिउनेयाग् विषये तःधंग् मतभेद पिहाँ वःगुलिं सभा असफल जुल। मानव मात्रया इच्छा व आशा धू धू जुल। संसार निराशाया सुपाचं त्वपुना खिउँसे च्वन। थुकथं मानवताया निंतिं दकले तःधग् व ग्यानापुग् समस्या छह्म निह्मसिग् स्वार्थं याना समाधान मजुल। उकिं जि नं निराश जुया, सभ्य धापिनिग् असभ्य नीति खना क्षुब्ध जुया व बैठक सरासर लिहँ वया। लिहाँ ववं हे जिं विज्ञान धाह्म मय्जु छह्म नापलात। वं जितः म्ह मस्यूसां जिं वयातं बाँलाक हे म्हस्यू। विज्ञानयात म्हमस्यूपिं थ्व विश्वे म्ह हे जक मनूत दइ। छाय्कि थ्व युगयात हे विज्ञानया नामकरण यानालि विज्ञानया युग धाय् धुंकूग् दु। मानवताया विकासे

विज्ञानया गुलि देन दु. वला मनूतय्सं प्रशंसा मयासें मगा । मानवताया आधार हे आ विज्ञान धासां पाइ मखुत । तर संसारे न्हयागु बस्तुया नं न्ह्याक्व हे गुण दःसां वया दोष नं छुं मात्राय् दइ धयागु उक्ति पाखें विज्ञान थें जाम्ह नं अलग च्वने मफुत । वयाके नं त.धंगु दोष पिह्वँवल । छायधासां विज्ञानं क्रीगु पवित्र विश्वे हाइड्रोजन बम् व आय्टम् बम् थें जापिं चण्डालतय्तनं जन्म बिल । गुमिसं क्री स्वम्ह प्यम्ह मनूत जक मखु सकल प्राणी अले विश्व हे धू धू यायफु धका ला क्री बैज्ञानिकपिसं कने हे धुंकल । पत्या मज्वीमागु कारण ला दुगु हे मखुत । छायधासा नमूनाया रूपय् इमिसं नागासाकी व हिरोसिमाय् बाँलाक क्यना हे बी धुंकूगु दु । उकिं ज्वीफु मानवताया नास याइम्ह नं भविष्ये विज्ञान हे ज्वी । थ्व विज्ञानया भयंकर दोष खः । गुगु दोषं छन्हु वयागु हे गुणत फुक्क छ्वयका छ्वइ तिनि । थ्व निश्चय खः । न्ह्यागु ज्वीमा विज्ञान थें जाम्ह लिसे जोरि खोजय् याय्गु हिम्मत मवल । उकिं जि यात च्वय् तय् हे माल । अले भचा सतिक थ्यनेवं छ्यों हे लाकामे थी थें च्वंक प्रणाम याना । तर वला साधारणम्ह जुया च्वन । अपाय्मछि धम्हेस्यां जि नाप पासा सरह हे व्यवहार यात । लंय् द दं हे जिपि निम्हसिया खँल्हा बल्हा जुल । लंपु मिले जूगुलिं ज्वी खँया प्रसङ्गे विज्ञानं जिके न्यन—

"थौया निःशस्त्रीकरण सम्मेलन छु जुल लय् ?"

जि धया—असफल जुल ।

जिगु लिसः न्यनेवं विज्ञानयात नं बिरहं घय्पुल खनी, मिखां ख्वबि तिकि नंकल । जितः अले क्रन् दुने नुगलय् घाः जुल । छाय् कि विज्ञानया व अबस्थां थ्व हे संकेट ब्यू कि मानवताया नास निश्चित ज्वी धुंकल । हानं जितः विज्ञान प्रति दाह, इर्ष्या पिह्वँवल । अले धया युकियागु श्रेय आखिर छित हे ला दइगु खःनि ।

विज्ञानं गम्भीर सलं लिसः बिल– "यदि थुकी जिगु दोष दःसां जि क्षमा पवना च्वना,,। ह्नानं धाल— " तर थ्व लुमंकेगु अनुरोध यानाच्वना कि जिला विज्ञान जक खः बैज्ञानिक ला छिंपि हे ।,,

आ जितः विज्ञान प्रति दाहृ मन्त, इर्ष्या मन्त । छाय्‌कि विश्व नासक बम्‌त ला छीहे बैज्ञानिक धापिसं दय्‌कल । अज्जला बैज्ञानिकतय्‌तनं थुकी छुं दोष मदु । कारण बम्‌या प्रयोग याय्‌गु मयाय्‌गु खँ राजनैतिक नेतापिनिगु ल्हातय्‌ दु । न्ह्यागु थजु दुगु बम्‌त ला नष्ट याना मछ्वय्‌कं अथे सुना वनी मखु । उकिं न्हापां बत्‌त नि नष्ट याना छ्वय मान । तर थथे मांग जक याईपि व नारा बीपि जक दयां छु याय्‌ ? नष्ट याइपिसंहे मयासा । माग व नारातला फसय्‌ ल्ये ल्ये जक पुया च्वनी । फुकसिनं स्यू थ्व विश्वे बम्‌त दतले मानवताया सुरक्षाया ग्यारेन्टि दइमखु धका । तर सियां छु याय्‌ बम्‌तय्‌ मालिकतय्‌के मानवताया छु वास्ता हे मदुसा । फुकसितं थःथःगु स्वार्थया जक वास्तादु । अले छन्हु वहे स्वार्थं विश्व युद्ध नं ज्वीफु, ज्वी ः तर ह्नानं छुं जुया विश्व युद्ध जुल धासा विश्व हे धू धू ज्वी थ्व नं इमिसं स्यू । तर अपशोच । सिया नं थःथःगु स्वार्थया निंति विश्वया प्राणीतय्‌त हे नो याना छ्वय्‌गुली इमिके भ्या हे दया दुगु मखु । थ्व गज्यागु सभ्यता ? सभ्य धापिसं विश्व संहार याइगु शस्त्र अस्त्र दयकां च्वन । अले मनूतय्‌गु जीवनस्तर न्ह्याब्व हे थाहाँ वःसां छुयाय्‌त ? गबले तक कि इमित भबिष्यया चिन्ता जुया च्वनी। ह्नानं चन्द्रलोक आदि लोकय्‌ वनेगु नं प्रयत्न याना च्वंगु दु । इमिसं धाल—थुकिं मानवताया कल्याण याइ, शान्तियात त्यवा बी, आदि आदि । तर जितला थुकी नं शंका वं । जि स्वे थुकिं नं इमिगु हे स्वार्थ जक पूर्ति याइ थें च्वं । चन्द्रलोक वनेगु इमिगु तत्परतां थ्वहे संकेट ब्यू कि थःके च्वंगु

शस्त्र अस्त्र खना इपि ह् नं ग्या । ह्नानं इमिसं थ्व नं मानय् थाय् धुंकल कि आ आणविक युद्ध जुल धासा बम्तय् मामालिकत नं ल्यनी मखु । उकिं ह् ज्वी इपि थपाय्सकं ह्थाय् चाचां चन्द्रलोकय् बिस्यूं वनेगु प्रयत्न याना च्वंगु ।

थुलि बिचाः याय् धुंका जि ह्नानं छकः कल्पनाया संसारे दुह्नाँ वना । पिनें स्वय्ला शान्त, ग्याय्मागु छुं छुं ह् कारण दुथें मच्वं । तर परिस्थिति ला म्हापा स्वया तसकं ह् गम्भीर खनी । छाय् थें मस्यु, थौ हाइड्रोजन व आय्टम् बम्तय् मालिकत ह् थर थर खाना च्वन । नेता, वैज्ञानिक व सैनिक अफिसरत धापिं फुक्क शिमला फमला इरु थिरू जुया च्वन । थुकिया कारण छु खः, जिं थ्वीके मफुत । बिचाः याय् फक्व याना । तर अहं । देशया सकभनं संकटकालिन स्थितिया घोषना याना तःगु दु । अले फुक्क जनतायात सावधान याना तःगु दु । जि बिचाः याना च्वना । अन्तये जि रूसी वैज्ञानिकतय्गु छगू गुप्त कोथाय् थ्यन । वैज्ञानिकत फुक्क बिचारे मग्न जुया च्वन । कोथाय् क्षण क्षण पट्टि ग्यानापु (Danger) धयागु संकेट प्वाला प्वाला मह्कि वया च्वन । व कोथाय् घौ पलख च्वनेवं जि थुल–इमिसं थः बिश्वास सम्राट ज्वी धयागु आशां दय्कातःगु बम्त फुक्क छुं क्षण लिपा ह् अचानक बिष्फोट् ज्वीगु अवश्यम्भावी ज्वी धुंकल खनी । थ्व खँ सीवं जिगु म्ह थर्र खात अले छकोलं मुर्च्छा जुल । अथेह्रे छगू मिनेट् ति लिपा जि मुर्च्छा मुक्त जुल । बम्या मालिकत व जि छम्ह त्वःता थ्व भयानक विष्फोटनया समाचार विश्वे सुं ह् मनूतय्सं मस्यू खनी । उकिं विश्वया मनूतय्त थुकिया समाचार बीगु परम् कर्तब्य जुया नं समयाभावं बिवस् जुया क्रण्डै निगू अरब मयाक मनूतय् मृत्युया न्ह्योने जि सुम्क च्वं च्वने माल । थुकी जितः तसकं दुःख

जुल । ई न्ह्यावं लिसे जितः क्रन क्रन ग्यानावल । छुं लगय् मजुया की द्यो द्यो धार्पिके अनेक प्रार्थना याना, कलः पयाना, बां पयाना, मती वक्व पयाना, पयाय् जिक्व पयाना । तर नां जकया द्योतय् सं छ् हे याय फै ? बम्‌त बिष्फोट ज्वीत स्वीगू सेकेण्ड ति जक ल्यं दनि । जिला थरथर हे जक खाना च्वना । तर गजब ! कोथाय् च्वंपि वैज्ञानिकत फुक्क काचा काचा कोथां पिहाँ वन । अले उघरिमय् हे कोथाया न्हाय्‌कं क्याल खन —रूसया मनूत रकेटे तत च्वे चन्द्रलोके लह्‌ययां च्वंगु । उखे ह्लानं टेलिभिजने खन—अमेरिकाया मनूत नं रकेटे ततं च्वे गनं लह्‌यया च्वंगु । स्वीगु सेकेण्ड छकोलं फुत । बम्‌त फुक्क बिष्फोट जुल । बिश्व मिं नाल । मनूत व फुक्क जीवात्मात फय् व चाय् मिलय् जुल । जि नं अथेहे ज्वी अका ग्याना काचां काचां कल्पनाया संसारं पिहाँ वया ।

कल्पनाया संसारं पिहाँ वय् धुंका जितः बांलाक हे बिश्वास वन कि बम्‌तय् मालिकत चन्द्रलोक आदि लोकय् वनेगु प्रयत्न याना च्वंगुया कारण मध्ये छगू कारण इपिं थःथःके च्वंगु शस्त्र अस्त्रतय् मारं बचय् ज्वीत नं खय्‌फु । सृष्टि जूगु बस्तु छन्हु नास ज्वीगु प्रकृतिया नियम खः । उकिं बिश्व सृष्टि ज्वी धुंकूगु बम्‌त नं छन्हु बिष्फोट् ज्वी तिनि । उकिं गबले तक थ्व बिश्वे बम्‌त दया-च्वनी उबले तक मानवतायात भयंकर खतरा दयां च्वनी तिनि । गुगु खतरां मनूतय्‌गु जीवन स्तर न्ह्याक्व हे थाहाँ वंसां इमित गबलें हे सुखया सासः ल्हाके बी मखु । उकिं जि बिश्वया सकल मानवतय् पाखें बम्‌तय् मालिकतय्‌के थ्वहे जबर्जस्त अनुरोध याय् कि इमिसं याकनं हे थःथःगु बम् शस्त्र अस्त्र बिना सर्तं नष्ट याना छ्वय्‌मा । मखुसा, मखुसा खबरदार ! किं इपिं नं इमिगु बम्‌तय् मारं बचय् ज्वीत गनं बिस्यूं वने दइ मखु ।

निपा न्हाय्कं

छन्हु जि जिगु कल्पनाया न्हाय्कनय् ब्रम्हाण्डया किचः खना। ब्रम्हाण्डया अनेक ग्रह व तारात मध्ये न्हापां जिगु मिखां पृथ्वी खन। तर पृथ्वी विश्व युद्धया नामं मनूत थःथः ल्वाल्वां थः जक मखु पृथ्वीयात हे चुंचुं धूधू याना वन। ब्रम्हाण्डया कण कण खने दुगु जिगु न्हाय्कंनय् पृथ्वीया गुगुं नं चि खने मन्त। उकिं जि विवस जुया थ्वीका–पृथ्वी मानवता तन, ब्रम्हाण्डय् पृथ्वी मन्त।

चन्द्रलोकया यात्राय् वनाच्वंह्म मनू, मङ्गल ग्रह, शुक्र ग्रह व ब्रम्हाण्डया अनेक ग्रह ग्रहलय् कब्जा या वंह्म मनू, अफ थ्व ब्रम्हाण्डया हे सम्राट ज्वी त्यंह्म मनू दश्वीं लं द्वना अलमलय् जुजुं अनहे तना वन, गन गन, थागा हे मदुथाय्।

खला विशाल ब्रह्माण्डया न्ह्योने पृथ्वीया आकार तसकं चिधं। थन तक कि ब्रह्माण्ड छखे, पृथ्वी छखे तया स्वःसा क्वीसं पृथ्वीयात परमाणुया नं परमाणु धासां गाइमखु। अज्ज कन उकिया न्ह्योने छह्म मनूया तुलना याय्गु बास्तबिक जक मखु काल्पनिक शक्तिया नं पिनेयागु खँ ज्वी। तर वहे मनूया ज्ञान व शक्तिया खँ ल्हाय्बले थ्व

खँ अ:ख: जूवनी। अर्थात ज्ञान व शक्तिया आधारय् मनू ब्रह्माण्ड स्वया विशाल ज्वी। उकि ब्रह्माण्डय् पृथ्वीया विशेष थाय् दु. मानवताया दकले तःधंगु मू दु। तर वहे मनू वहे पृथ्वी थ्व ब्रह्माण्डं थ:थम्हंतुं न्हनावन। मनूया हे ज्ञानं पिहाँवगु बिज्ञानं अले विज्ञानं पितब्यूगु शक्ति मानवताया अन्त जुल। मानव इतिहासया अन्तिम पानाया रुपय् जि थुलि हे खना। लखंलख युग न्हापा सृष्टि जूगु मानवतां आदम समाजं सभ्य समाज व वैज्ञानिक युगय् वयत गुलि ताहाक:गु व कठिन परिश्रम यात व ब्याक्क मनूतय्गु छगू क्षणया भूलं गबलें छुं हे मसइगु चाय् लुप्त जुया वन। थुकि मानवताया पतन जुल। तने धुंकूपि मनूतय्सं थुकी पश्चाताप याय्गु ला खँ हे मन्त। तर ब्रह्माण्डय् मानवताया पतनं मनूतय्त थ:थ:थाय् स्वागत याय्त पिया च्वंपि चन्द्रमा व अनेक ग्रहत नुग: मछिका भुग्लुं च्वन। अले ब्रह्माण्डय् पृथ्वीया पतनं पृथ्वी वया मनू जू वयत पिया च्वंपि सकलें नं अन अन है दुसुना वन। उकिं आ पृथ्वी मानवता मन्त, लिपा नं दइ मखुत। छाय्की मानवताया श्रोत है मानवता ख:। थुकि सारा ब्रह्माण्डयात निराश व दु:ख ज्वीगु अस्वाभाबिक मखु। छाय्कि मानवता ग्रह ग्रहलय् सम्बन्ध, ब्रम्ह्माण्डया रहस्योद्घाटन आदि याय्गु आस्वासन ब्रह्माण्डयात गुगु विया त:गु ख: व गबलें हे पूर्ति ज्वी मखुत। थुकथं मानवताया पतनय् सारा ब्रह्माण्ड शोकगृष्ट ज्वीगु आश्चर्यया खँ मखुत। उकि हे ज्वी पृथ्वी ब मानवताया उपस्थिती क्र: क्र: धायाच्वंगु ब्रह्माण्ड थौं खिउँसे च्वन, बुलुसे च्वन। दन दन च्याना ज: बिया च्वंपि असंख्य नगुत नं सित ला मस्यु, ब्रह्माण्डय् अणु अणु खने दुगु जिगु न्हाय्कनय् छुं छुं हे खने मन्त। अँ छुं छुं हे खने मन्त।

छन्हु जि हानं जिगु कल्पनाया मेगु न्हाय्कनय् ब्रम्ह्याण्डया

किचः खना। न्हापाथें हे जि उकी अशंख्य ग्रह व नगुत मध्ये न्हापां पृथ्वी खना। अले न्हापा थें हे पृथ्वी कुत्या थहाँ वया च्वंगु नं खना। उकिं जितः शंका वन शायद आनं बम् पम्हुयालि पृथ्वी व मानवताया अन्त ज्वी त्यंगुला मखुला। तर न्हाय्कनय् बांलाक सी दया वल व कुँ पृथ्वी च्वंगु अनेक कार्खानाया कुँ प्वालं पिहाँ वया च्वंगु जुया च्वन। हानं मेगु छगू न्ह्याइपुगु खँ ब्रम्हाण्डया कण कण खनेदुगु जिगु न्हाय्कनय् विश्वया धुकुती छगः हे बम्त मखना गुगु कि मानवता व पृथ्वीया निर्ति दकले ग्यानापुगु बस्तु जुया च्वंगु खः। मनूतय्त थर्थर खाक्क ख्याना तःगु बम्त थौं समुद्रया क्वय् च्वंगु चा नाप मिलय् जुया च्वने धुंकल। मानवताया संहार याइगु फुक्क शस्त्र अस्त्रत धू जुया वने धुंकल।

थुकथं मानवतां शान्तिया आवश्यकतायात महसूस यात। विश्वया छम्ह छम्ह मनूखं शान्तियुक्त विश्वे हे जक थःगु स्वार्थ पूर्ति याय् फइगु खँ थुइकल। अज्जला खुसि, समुद्र व पर्वत जक मखु पृथ्वीया छगः छगः अणुतय्सं तकं मानवताया विकास, उन्नति व प्रगती फक्व ग्वहालि बीगु प्रण यात। मनूतय्सं नं कन कन थुमिगु गुणत म्हसीका थुमित बाँलाक थःगु उन्नति व सुखया निर्ति उपयोगे ह्यगु सय्कल। थथेहे राजनैतिक क्षेत्रय् नं न्हापायागु परम्पर अविश्वास, शंका व शत्रुताया भावनात अले धम्की, चेतावनि, आरोप, प्रत्यारोप आदि शब्दतय् पलेसा मित्रता, बन्धुत्व व परस्पर सहयोगया भावना व संझौतां थाय् काल। त्वापु धयागु स्वय्गु ला गन म्येने तकनं मन्त।

आ पृथ्वी पृथ्वी हे खःसां स्वर्ग थ्वयात पृथ्वी धाइमखुत छाय्कि स्वर्गया गुगुँ नं सुखं थ्वय् मफइगु सुखं पृथ्वीं थाय् काय् धुंकल। प्रकृति हे नं पृथ्वीयात थःगु रचना धका म्ह-

सीके फइ मखुत । कारण वया गुगुं नं नियमत पृथ्वी लागु मज्वी धुंकल । मरुभूमी गंगु फिस:या पलेसा आ वाउँगु छो मां जाया वय् धुंकल । समुद्रया ल: त्वनेत नं ज्या लगय् ज्वी धुंकल, रोगं सुं नं मनूतय्त स्याय् मफय् धुंकल । आ मनूया पतन पृथ्वी गबलें हे ज्वी मखुत । बरु मनू ब्रम्हाण्डया अनेक लोकय् थ:गु उपनिबेश स्वनेगुली सफल ज्वी धुंकल । चन्द्रमा व पृथ्वीया दथ्वी चुम्बकीय सम्बन्ध जक मखु आत्मीय सम्बन्ध नं दय् धुंकल । मनूतय्सं ग्वनी धका क्वक्वथ्यंक सुचु-कात:गु अनेक खनिज पदार्थत मनूतय्सं थ:गु उपयोगय् हय् धुंकल । थुकथं हे पृथ्वी जक मखु ब्रम्हाण्डया नं गुगु थासय् मानवताया उन्नतिया बाधकया रुपय् छुं न बस्तुत मदय् धुंकल । उकिं हे ज्वी न्ह्यूकनय् खनेदुगु पृथ्वी क्र.क्र: धाधां थपाय्सकं थिनावल कि जिगु मिखा ज: सिबे न्ह्याय्कनय् मेगु छुं हे खंके मफुत ।

थ्वहे निपा न्ह्यकं थौंया संसारयागु न्ह्योने च्वंच्वंगु दु । मानवताया भविष्यया रुपय् थ्वहे निगा न्ह्याय्कं मनूतय्सं खना च्वंगु दु । आ मनूतय्सं थुपिं निपातय् छपा येय्के मागु दु । ह्रानं थुपिं निगुली छगू ज्वीगु खँ नं अवश्यम्भावी धयाथें ज्वी धुंकल । त:गुमछि विश्वयुद्ध सिधय् धुंकूसां व युद्ध धयागु थौं कन्हे ग्यानापु जक मखु तसकं हे ग्यानापु धयागु खँ स्पष्ट ज्वी धुंकूसां थौं तल्य विश्वे शीत युद्ध जक मखु चिचिधंगु धात्थेंयागु युद्ध तक नं छथाय् मखु छथाय् मद्दिक जुया च्वंगु दु । उकिं गुगुं नं इलय् विश्वे आणविक युद्ध ज्वीफु । गुकिया फलस्वरुप न्हापांगु न्ह्याय्कनं क्यंगु दृश्य साकार जूवनी । धात्थें अथेहे जुया वंसा वयां लिपायागु खँया ला बिचा: याय्मागु हे मन्त । छाय्कि अन मनूतय् निंतिं सुख, दुख, विकास, प्रगति धयागु ला दइ

हे मखुत । खः का निपागु न्हायकनं क्यंगु दृश्य साकार जुयां वन धासा सुख, बिकास, व प्रगति हे जक अन दया च्वनी। मनूतय्त नं थज्यागु हे जक दृश्य स्वय् यइ, अज्यागु हे जक संसारे म्वाय् मास्ति वइ । थ्व खँ असम्भवगु नं ला मखुनि । छायकि नियन्त्रित निःशस्त्रीकरण प्रस्तावयात ला सकसिनं स्वीकार याय् धुंकूगु हे दु। आ केवल व प्रस्तावयात कार्यरुप बी मागु दु । थ्व ज्या राजनैतिक नेतापिनिगु खः। बैज्ञानिकतय्सं ला मानवताया भलाइया निंति न्हून्हूगु खँ सीका न्हून्हूगु बस्तुया आविश्कार याइ। साहित्यकारतय्सं नं मनूतय्त थ्व ज्या भिं व ज्या मभिं धका मानवताया रक्षाया निंति लँपु हे जक क्यना बी। उकिं मानवताया भबिष्य निर्णय याय्गु ज्या थौं नेतापिनिगु ल्हातय् दु । सम्पूर्ण मानव सभ्यता न्हना वं सां मानवता धयागु जड् हे न्हना वनीगु सुयां नं यइ मखु। उकिं मानवताया अस्तित्व थ्व ब्रम्हाण्डय् ल्यंका तय्गु मानव इच्छायात साकार याय्गु प्रत्येक देशया प्रत्येक राजनीतिज्ञ तय्गु कर्तब्य खः। थ्व कर्त्तब्ययात पूवंकेगु थौंयागु दकले तःधंगु समस्या खः । थ्व समस्या समाधान ज्वी फुसा हे निंति मानवतां सदांया लागि सन्तोषया सासः ल्हाय् फइ । मखुसा, मखुसा ला खँ हे मन्त निपा न्हायकंत मध्ये गुगुं छपा न्हायकनं क्यंगु दृश्य साकार ज्वी।

कुसि

जितः तिक्क मिंक कुसिं न्यात । मस्यासां स्या थें च्वना वल । तं पिहाँ वल, अले वहे तमं जि कुसियात पतिचां त्यत्तुत्यला स्याना बिया । चिकीचाधिःह्म कुसि सित । जितः फुइ पिहां वल– सुनां जितः स्याक्क न्यात वयात जि स्याय् फत । तर कुसि जि स्वया चिधि-कःगु जक मखु तसकं हे चीधिकः । न्हापांला जि धया– छपतिचां त्यलेवं सी मापिनि जन्म कायूगु हे छाय् ? जन्म कासेंलि सुनानं स्याका सिना वनेगु हे छाय् ? मसीत ल्वाय् फय्के मा । थःत स्याइ पिनि पाखें बचय् ज्वी फय्के मा । हानं थः बमला, ल्वाय् मफुसा जन्म का ज्वीगु हे छाय् ? स्वैतं न्या ज्वीगु हे छाय् ? कुसि चीधिकः थ्वहे जक कारण मखु कि जि कुसियात स्याना बिया । वं जितः न्यागुलि अज्ज जिगु हि त्वंगुलि हे जि कुसियात छगू सजाय बियागु खः । स्याय् हे मागु ला मखु तर कुसियात मेगु सजायँ बीगु हे छु दु धका । उकिं जि वयात स्याना हे बिया । स्याय्गु पाप खय्फु तर मखुगु यापिन्त सजायँ बीगु ला छगू न्याय अथवा धर्म अवश्य नं खः । जि म्वाय्गु मास्ति वो । जि स्यू, न्ह्याक्व हे चीधिकःसां कुसिया नं म्वाय्गु इच्छा दइ गुगु इच्छा स्वया नं तःधं ज्वीफु । ख नं कुसि थः म्वाय्त जितः न्यात, जिगु हि भतीजा त्वन । तर थ्वहे भतीचा हि त्वंगुया कारणं हे जि कुसियात स्याना बिया । थःगु बेहोसं गनं घाः ज्वीबले गुलि गुलि हि जि सितिकं हाय्के नं । उबले जितः जिगु हि सितिं वंगुली नुगः मस्या नत सुं खना तं हे पिहां वो । तर चिकीचा-

धिकःह्म कुँसि जिगु ससिपाय् फुति हि त्वंबले जिगु तं थातय् मलात। अले जिं कुसियात स्याना बिया।

कुसि सी धुंकल। वं त्वंगु हि नं शायद जाय् धुंकल ज्वी। कुँसि जितः घाः ज्वीक न्यागु ला खहे मखु। उकिं जितः स्या नं मचाय् धुंकल। तर कुसि म्वाइ मखुत। जिला स्याम् जकं सः म्वाके मसः। कुसियात स्याय् न्ह्यो हे नं जि स्यू– कुसियात स्यानां जक जिगु स्या लनी मखु, वं त्वंगु हि जाया बइमखु। अय्नं कुसि हे मखा, जि मिखा तिसिना स्याना बिया। धूं न्यागु जूसां छगू खँ। कुँसि न्यागु। अले गन बाकि वयागु चीधंगु अपराधया कारण अले वयागु तःधंगु साहसया कारण वयात जि स्यानां त्वोता। घात्थें कुसि चीधिकःसां वया साहस तःधं। थःगु जीवनया निंति वं थः स्वया लखौंलख गुणा तःधिकःह्म जितः मग्यासे न्याय्गु साहस यात। सुं छह्म मनूयाके नं थुलि साहस दय् थाक्वी कि वं थःगु जीवनया निंति धुं नाप हतियार मज्वंसे ल्वा वनी। उकिं जि थुल– म्वाय्गु धयागु इच्छा जि जक मखु कुसिया नं दु। तर स्वैगुं इच्छा नाप जितः छु वास्ता ? जितः ला थः म्वाय् दय्वं गा। जि छह्म मनू, उकिं जितः थ्व धाय्त मछा मजू कि जि छह्म स्वार्थी। जिगु इच्छा पूर्ति ज्वीवं जितः गा। जिगु इच्छा हे जक पूर्ति ज्वीगु जितः यो। हानं जि खिचाथें छह्म पशु नं ला मखु गुह्मस्यां थःगु म्हय् सलंसः कुसितय्त लहिना स्वैगुं जीवनया बोझ कोब्यू ज्वी। न्ह्याक्व हे चीधिकःसां कुसि न्याइगु घटना छम्ह खिचायात जकं साधारण बिषय ज्वी जितःला कुँसि न्याइगु घटना छगू तःधंगु उपहास खः। कुँसि जितः न्याना हि जक त्वंगु मखु जीवन प्रति जिगु धारणा व प्रेम यात नं वं चुनौति बिल। जिगु जीवन जितः यो। जितः जिगु प्राण यो। अले थःगु जीवनया अस्तित्वया निंति म्ह्यार्थेजागु संघर्ष व परिश्रम याय्त नं जि तयार। अज्जला जि सी धुंका नं थःगु इतिहास

त्यंका थकेत छु याना च्वनागु दु। अयनं कुसि जितः हि स्याना च्वन– जीवन प्रतिया जिगु प्रेम लाखय् वयागु प्रेम स्वया नं क्वह्यं हं। थात्थें खः छुं जुया नय् मखन धासा थःगु जीवनया र्निति हे जूसां जंगलय् वना धुंयागु ला नः वनेत जि ग्या गबले तक जिगु ह्लातय् तुपः दइमखु। थथे जूसां जि थ्व स्वीकार याय्मखु कि जीवनया महत्व बिषये कुसि गुलि थू व स्वया अप्पो जि मथू। कुसि धया च्वन– सुं नं प्राणीं थःगु प्राणया र्निति गुलि साहस याय्मा। कुसि जितः स्यना च्वन– म्वाय्त याय्गु संघर्षय् सीत ग्याय् मज्यू। थ्वहे सिद्धान्तयात ज्वना कुसि जितः न्यात, थः म्वाय्त। अयनं जितः घमण्ड दु– जि मनू, विश्वया सम्राट। उकिं जिगु र्निति कुसि छुं हे मखु, कुसिया जीवन छुं छूं हे मखु।

कुसि व जि, जिपिं निम्हं प्राणी। प्राणीतय् र्निति थ्व पृथ्वीया सृष्टि जुल। उकिं पृथ्वी प्राणी मात्रया हक दु. थः योतले थन च्वना म्वाय्गु सकस्यां अधिकार दु। प्रकृति बिया तःगु थ्वहे अधिकार कथं कुसि जिगु हि त्वन। तर जि वयागु अधिकार प्रयोग याय्गु अधिकारया द्योने ह्ला तया। छाय्कि जितः प्रकृतिया नियम ल्सिसे घृणा दु। गुगु प्रकृतिया बिरूद्ध ल्वाल्वां मानवतां त्याक्क मचाय्कूनि वहे प्रकृतियात थः नाला वःम्ह कुसियात जि जक छाय् बाकि तय् ? स्याना हे बिया। मानवतां थ्व पृथ्वी सुं नं मेपिं प्राणीतय्गु हक व दाबीयात गबलें नं स्वीकार याइमखु। पृथ्वी मनूतय्गु खः, सर्गः मनूतय्गु खः, ब्याक्क सकतां मनूयागु हे। उकिं जितः न्याम्ह कुसि जक मखु जितः न्याइपिं फुक्क प्राणीतय् प्रति जिगु घृणा दु। इमित जि स्याय् मागु दु। थ्वहे जिगु मानव-प्रकृति खः।

कुसि न्याइगु जितः मयो। लडाईंलय् वनेबले गोलिं कैगु घाः स्वया कुसि न्याइगु घाः जितः स्या चाइ। छाय्धासा लडाईंलय् जि

थः म्वायत सु नाप त्वाय्। उकि अन जिगु दकले तःधंगु स्वार्थ दइ। तर कुसिनापया संघर्षय् जि थः म्वायगु व सीगुया प्रश्न मदु। अथेसां कुसियात म्वाका तयगुली जितः गुलि बेफायदा दु उलिहे वयात स्याना छ्वयगुली फायदा दु। हानं सछि दँ म्वाय् दःसां जीवन चीहाकः धाइम्ह छम्ह मनूयात कुसिया सछि न्हुया जीवन विषये बिचाः याना च्वनेगु फुर्सद हे गन ? स्वैगुं अत्याचारया कारण छन्हु सी मानिम्ह जि कुसियात स्यायगु अत्याचार खः धका बिचाः या ज्वीगु हे छाय् ? जितः उकि कुसि प्रति दया मदु। छम्ह कुसि न्यात कि जिगु छन्हुया आयु पा ज्वीगु खःला अथवा जि छगू क्षण ह्लापा सीगु खः जि छुं मस्यूसां जितः शंका दु। उकि छम्ह कुसियात म्वाकेगुया अर्थ जि थःहे याकनं स्यू वनेगु ज्वी धका जि तसकं ग्या। थुकथं सीगु व म्वायगु धयागु जिगु नं समस्या। थ्व समस्या समाधान यायगु जिगु दकले तःधंगु इच्छा। अले छम्ह मनुखं थःत न्याम्ह कुसियात स्यायगु अन्याय अथवा छगू साधारण घटना गथे धाय् फइ ? म्वायगु इच्छा दुम्ह जिं म्वायगु इच्छा दुम्ह कुसियात स्याना। थ्व कुसि प्रति अन्याय अत्याचार सकतां ज्वीफु। तर जिगु निंतिं ला न्याय, धर्म, सकतां अवश्य खः। जिंला थुलि हे जक इच्छा याय्-कुसित म्वाना च्वनेमा ! तर जितः न्याना मखु, जिगु हि मत्वंसे। सु नं कुसिं जिगु इच्छायात व जिगु निर्देशनयात तेरे मयासे जितः न्या वल धासा जिं इमित स्याना बी।

खला कुसिया नं ज्यान दु जि नं ज्यान दु। जिपिं निम्हेस्यां सीगु स्वया म्वायगु तसकं यो। अयनं कुसिया म्वायगु इच्छा साकार मजुल छायकि वया म्वायगु साधन हे जिगु ह्लातय् लात। कुसिं थः म्वायत दः न्यायवं हे जिं वयात स्याना बिया। थुकथं कुसियात स्याना जिं छगू कथंया पाप याना। छम्ह चिकिचा-धिकःम्ह प्राणीयात वया चिकिचाधंगु दोषया निंति निर्मम प्रहार

याँना । थुकिया निंतिं जि अवश्य नं दोषी, अपराधि । अय् नं जितः सजायँ बीपिं सुं मदु । कुसिं हे नं जिं स्यानाबले अय्या तक मधा । जिगु अपराध, दोष जिगु न्ह्योने च्वं मवो । अले जिं जक छाय् थःथम्हंतुं थःगु अपराध स्वीकार या ज्वी ? धा थेंला कुसियात स्याय्गु निंति लज्याया विषय ज्वी मागु । छाय्कि स्याय्गु हे जक खँ जूसा थौं मनूतय्सं पृथ्वी च्वंपिं दक्व फुक्क प्राणीतय्त नं स्याय् फु, कुसियात जक मखु । अय् नं छाय् छाय् जितः घमण्ड हे जक जुयाच्वन– जिगु हि त्वंम्ह कुसियात जिं स्याय् फत । थुकियात त्वःता जिके मेगु नं घमण्ड दु कि जि मनू, जि सभ्य, जिके बुद्धि दु, ज्ञान दु, शक्ति दु, ताकत दु । तर जिं थःगु तःधंपना वे सभ्यता छम्ह कुसियात स्याना क्यं जुया । थःगु बुद्धि व ज्ञान अले शक्ति व ताकतया चमत्कार म्वानाच्वंम्ह कुसियात स्याना क्यना च्वना, सी त्यंम्हेसित म्वाका मखु । न्ह्यागु ज्वीमा कुसिं न्यागु घटना जिगु निंतिं तःधं ।

छाय् कि कुसिं जिगु हत्या याय्गु असफल प्रयास यात । व कुसि, गुम्हस्यां जितः न्यात, कुसि मखसे धुं जूगु जूसा जि सी नं धुंकल ज्वी । उकिं कुसि हत्यारा खः। अले हत्यारायात थ्वहे छगू जक सजायँ दु कि मृत्यु दण्ड । उकिं कानूनि दृष्टिं नं जिं कुसियात यानागु प्रहार अनुचित मजू । हानं कुसि स्वया नं निर्दोषीपिं फै, दुगु आदियात द्योया न्ह्योने तया बलिया नामं स्याय्गु धर्म खःसा छम्ह अपराधि कुसियात स्याय्गु जिगु निंतिं पाप गथे ज्वी फइ ? छम्ह अपराधियात क्षमा नं फवंसा हे जक बी फइ, मफवंकं गथे बीगु, छाय् ब्यू ज्वीगु ? स्यानाबले ला अय्या धयागु क्वमालि भाव प्रकट मयाम्ह कुसिं क्षमा फवनीगु ला सम्भव हे मखुत । हानं जितः न्याना म्वाय्गु धयागु जन्मसिद्ध अधिकार जूगुलि वला जि स्वया तःधं धाइम्ह हे जुल नि । अले जिं जक छाय् थःगु शक्तिया प्रयोग मयाय् ? जिं मुक्क थःगु हे जक तर्कया आधारे क्वःछिना– कुसि दोषी खः ।

थुकिया विषये कुसि लिसे अथवा सुं नं मेपिं पशुत लिसे वाद-विवाद याय्‌त जि तयार मदु। छाय्‌कि थथे याय्‌गु जिगु खानदानयात मल्वो। कुसियात स्याय्‌गु हे जक जितः ल्वो। कारण मानवतां पशु व कीत लिसे थ्व पृथ्वी इमिगु अस्तित्वया विषये छलफल द्वारा सम्झौता याइमखु। उकिं कुसियात स्याय्‌गु पाप हे खःसां जितः धर्म व पाप लिसे वास्ता मदु। जित.ला जिगु खानदानया इज्जत व स्वार्थ लिसे जक वास्ता दु। छायकि सी धुंका जि गन थ्यन जिगु निंतिं त्रहे स्वर्ग।

कुसि, थ्व नं छम्ह जीवात्मा खसां तसकं चीधिकः विशेष याना छम्ह मनूमा न्ह्योने। उकिं कुसि व मनूया ल्वापुइ कुसि गबलें हे त्याइ मखु। छाय्‌कि कुसिं प्रकृतियाके कयाःतगु बरदान हे थज्यागु। ह्वानं जितः नय्‌त मागु माक्व खाद्यपदार्थ प्रकृतिं न्ह्यचीका तःगु दु। तर बिचरा कुसिया न्ह्योने छुं मदु। उकिं व जन्म ज्वीसाथं हे वयात सी मालीगु परिस्थितिं कय्‌च्या वय्‌धुंकी। वं म्वाय्‌गु प्रयत्न यात कि हे व सी धुंकी। थ्व कुसितय्‌गु करूण कथा खः। तर थुकी जिगु छु दोष ? थ्वला प्रकृतिया पक्षपात जकं खः। थुकी जितः छुकिया चासो ? जि थः म्वाय्‌ खना चघंगु हे दु। जितः थुलि दत्‌वं गा। जिगु थ्वहे स्वभाव व प्रवृतिया कारण जि व कुसिया दथ्वी ल्वापु दया च्वन। अले थ्वहे ल्वापुया सिलसिलाय्‌ कुसिं थः म्वाय्‌त जितः न्याना स्याय्‌गु प्रयत्न यात। जि नं कुसियात स्याना थः म्वाना च्वना। छाय्‌कि जि कुसि खना मग्या, कुसि नं जि खना मग्या। उकिं जिगु निंतिं कुसि कुसि हे खःसां कुसिया निंतिं नं जि कुसि हे। अज्ज नं धया च्वना- जिगु निंतिं ला कुसि छुं छुं हे मखु। थ्व जिगु घमण्डपूर्ण भावना खः। तर वहे कुसिं जि थें जाम्ह शक्तिशालि मनूयात हे थःगु आहारया रूपे स्वया वन, स्वया च्वन। उकिं जिं धाय्‌ मास्ति मवय्‌कं नं धया च्वना- धन्य ! कुसि।

जितः न्हूगु यो

जितः न्हूगु यो। थुकिया अर्थ थ्व मखु कि जितः देश स्वया अफ्रिकाया गुगुं छगू न्हूगु देश यो। थुकिया अर्थ थ्व नं मखु कि जितः थ्व पृथ्वी स्वया चन्द्रलोक व मेगु गुगुं लोक अथवा स्वर्ग यो। जितः मा छम्ह मिसा पुलां जूसां न्हूम्ह मचा बुइकीम्ह मां यो। अथेहे न्हूम्ह मचाया बौ ज्वीम्ह न्हूम्ह बौ यो। अले जिमि मां बौपि थ हे पुलां ज्वी धुंकूसा जिगु निर्तिं न्ह्याबलें न्हू कारण इमिसं जितः न्ह्याबलें न्हून्हूगु प्रेरणा व शिक्षा बिया च्वंगु दु। पुलांगु इतिहासं ब्यूगु शिक्षायात ग्रहण याना हे तिनि न्हूगु इतिहासया सृष्टि ज्वी। उकिं पुलांगु लिं नं न्हूगुया पुसा पी फःसा व पुलांगु हे नं न्हूगु खः। उकिं जितः न्हूगु यो।

न्हूगु व नःलिगु धयागु बस्तु जक मखु शब्द तक नं मनूतय् यो। न्हूगु दँ छन्हु पुलां जुया वनी तिनीगु जक मखु थ्वं मनूतय्गु जीवनयात नं चीहाकः याना थकी, पुलां याना थकी। न्हूगु दँ हे छह्म मचायात ल्याय्ह्म याना थकी, छम्ह ल्याय्म्ह यात बुढा याना थकी। अले छम्ह बुढा अथवा बुढियात कालया म्हुतुइ स्वथना थकी। थुकथं स्वय्बले न्हू दँ मनूतय् शत्रु खः। अय्नं मनूतय् न्हूगु दँ यो, न्हूगु दँ वइगु न्ह्याबलें यो। थुकिया कारण थ्व खइ मखु कि मनूतय् याकनं सी मास्ति वः। न्हूगु दँ वइगु दिन न्ह्याइपु मनूतय् निर्तिं थ्व छगू नखः हे जुया च्वंगु दु। अले न्हू दँ खुनु याइगु म्ह पुजाया अर्थ थ्व नं खय्फु कि न्हूगु दँ बीगु न्हूगु

प्रेरणायात ग्रहण याय् फय्‌केत मनूतय् आत्मायात म्ह नं ग्वाहालि बी फय्‌ना । अथवा थथे नं ज्वीफु कि न्हूगु दँ वया पुलां ज्वीगु म्हयात पुज्याना न्हू दयकेगु । न्हू दँ यात थुकथं स्वागत याइम्ह छम्ह मनूयात कालनाप छु वाग्ता, नत मृत्युयात हे वं मानय् याइ । जन्म व मरण हे जक जीवनया नां मखु नत स्वर्ग व नरकया लोभ हे जीवनया उद्देश्य खः । न्हूगु योगुलिं मनूत संसारे जन्म काः वल । सीगु व म्वायगु धयागु जीवनया समस्या ज्वी फु । तर मनूत धयापिं सीत हे जक पिया च्वंपिं मखु नत म्वायत हे जक वं न्ह्यागुं याइ ।

जिगु जीवन जिगु खः । थुकी स्वैगु अधिकार मदु, अले स्वैगु नियन्त्रणयात नं जिं स्वीकार याय्‌मखु । जितः न्हूगु यो । उकिं धकिं दुने च्वंगु संसार स्वय् मास्ति वल । उकिं जिं थन जन्म कया । जन्म कासां निसें जिं न्हूगु हे जक येय्‌का वया च्वनागु दु । नत्र सकस्यां लोयंका च्वनीगु सुखमय ह्याउँमचाया जीवनयात जिं छाय् तोता वय् ? मांयागु मुलय् जक व लासाय् जक ग्वारातुला ह्नेमागु उगु जीवन न्ह्याक्व हे सुखमय जूसां जिगु निंतिं पुलां जुल । थुलिं अप्पो ख्व जक ख्वया अले मां–बौयात पिरे जक याना थःगु इच्छात पूर्ति याय् थाकुया वल अथवो मां–बौ प्रतियागु जिगु धर्म व कर्तब्य थुया वःगुलि अज्जला उगु अवस्था पुलां जूगुलिं हे जिं ह्याउँमचा व मचा अवस्था यात तोता थौं या ल्याय्‌म्ह जीवन हं वया । थौं या जिगु जीवन न्ह्याक्व हे कष्टदायक व संघर्षमयी जूसां जिगु निंतिं सुखदायक जू छाय्‌कि थःगु कर्तब्य पूवंके फत कि हे ला मनूतय्‌त सुख ज्वी । थ्वयां अप्पो थ्व जिगु न्हूगु जीवन खः । उकिं थौं जितः थ्व हे जीवन यो ।

थौं जि ल्याय्‌म्ह, उकिं खःला, छुकि खः, जिं मस्यू, मानवताया सृष्टिं लिपा तिनि प्रतिपादित जूगु ब्रम्हचर्यया सिद्धान्त नं जितः पुलां जुल । अले छम्ह मनूया नातां पू वंके मागु थःगु धर्म व

कर्त्तव्यया कारण जिं ब्याह्या याना । थुकथं हे जिं मद्दिक न्हूगुयात ह्रं जक येय्‌का वया च्वनागु दु । तर क्या गजब ! न्हूगु यात येय्‌कु येय्‌कुं जि थ्व हे पुलां जुया वनी अर्थात जि बुढा जुया वनी । धात्थें जीवन धयागु गजबगु खः । सुनां सुनां थःगु जीवनयात न्ह्याकल वं वं थःगु जीवनयात दिका वनेमा । हानं थज्यागु हे छन्हु मदिकुसे मगागु जीवन न्ह्याकेत मनूतय्‌सं गज्या गज्यागु कष्ट सहयाना च्वन । उकिं थ्वीकेगु प्रयत्न याय्‌ माल जीवन छुकिया निंतिं ? जिगु जीवन जिगु निंतिं हे जक खःला ? तर थ्व प्रश्न जिं जिके मन्यंसे सकसिकें न्यना च्वने मागु छाय्‌ ? जिं स्यू जिगु जीवन निंतिं जक धालकि जितः स्वार्थी धाइ, मनू धाइ मखु । अय्‌सा जिगु जीवन सुया निंतिं ? जिमि मां–बौ अथवा जिमि जहानया निंतिं ला ? थ्व बिचार हे संकुचित ज्वी धुंकल । जिगु जीवन जिगु निंतिं जूसाला सीत म्वाय्‌त जि स्वतन्त्र ज्वी मागु । तर न्ह्याथें जागु दुःख वःसां जि थःथःम्हं तु सीगु अधिकार जिके मदु । उकिं आधुनिक सभ्यतां धया च्वनकि जिगु जीवन जिगु जक निंति मखु देश व विश्वया निंतिं खः । अय्‌सा संसारं जितः म्वाका तय्‌मा, जि संसारया निंति म्वाना च्वनेमा । तर जि बुढा जुल कि संसारं जितः तोता छ्वइ, जिं संसारयात तोता वनी ।

जि मनू जूगुलिं जि बुढा ज्वी तिनि । जितः न्हूगु योगुलिं जि बुढा ज्वी तिनि । बुढा जीवन मानव जीवनया दकले च्वेयागु अवस्था खः । थ्व्यां च्वेयागु अवस्थाय्‌ मनू थ्यने हे फइ मखु । थथेहे जि नं बुढा छन्हु ज्वी । जितः न्ह्याबलें न्हूगु योगुलिं उबले नं न्हूगु यातहे येय्‌के । जितः न्हूगु हे अवस्थाय्‌ हानं वनेगु इच्छा ज्वी । थथे बुजुं छन्हु जि सी । अले मृत्यु धाम्ह वया थःगु विजयया घोषणा याइ । कालं नं थःगु ज्या पू वन धका घमण्ड याइ । तर जि थ्व मानय्‌ याय्‌ मखु कि जितः काल व मृत्युं स्याना बिल । जिला न्हूगु येय्‌कु येय्‌कुं छपला न्ह्यज्याय्‌गु जक खः ।

निबन्धकारया रूपे पद्मरत्न तुलाधरजुया भविष्य आपालं थी थींगु पुष्टि 'बुलुमि' याः। भाषा यइपुसे च्वं, शैली न्ह्याइपुसे व सरल जू। निगित खंयात तःधंकाः मू बीगु कुतः बांलाः। लेखकया परिश्रम सदां सुवाः जुयाः संलग्नताया फल संच्वन धाःसा निर्माण व खोजया लँपुइ छह्म मेह्म निबन्धकार प्राप्त जुल धका अकः अप्पो लुधके फइ।

कृष्णचन्द्रसिंह प्रधान

पद्मरत्न,

छंगु निबन्ध जि स्वंगु मखु, निबन्धं हे जितः स्वकूगु। ह्लागंगु पलाः नं थुंलि धिसिलाःगुलि जिला नुगः हे मुल छ खनाः।

फिसः थें गंगु विषय ज्वनाः कार्गति थें रस पिकयाः क्यनेफुगु छंगु प्रतिभाय् क्वीगु साहित्य-क्यब बाकः मजुइगु छुमां दु। मोपसं निबन्धकार जक धासां जिगु मिखाय् छ कवि नं खः।

छंगु 'बुलुमि' गुनुहुं न्वयाः छुन्त क्वेहैगु स्वयत पिया च्वने।

दुर्गा

थाकूः– रत्न प्रिन्टिङ्ग प्रेस,इखाछें, ललितपुर, फोन नम्बर २१८७५